

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Srovnání absolventů VŠ a SŠ z hlediska životní úrovně

The Comparison of University and High School Graduates from the Standart of Living Perspective

Student: Jan Haráč

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Gibarti, Ph.D.

Ostrava 2013

Zadání bakalářské práce

Student: **Jan Haráč**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 7202R020 Ekonomická žurnalistika
Téma: **Srovnání absolventů VŠ a SŠ z hlediska životní úrovně**
The Comparison of University and High School Graduates from the
Standard of Living Perspective

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Životní úroveň a její měření
 3. Porovnání životních podmínek absolventů VŠ a SŠ na základě vybraných výzkumných metod a technik
 4. Využití řešené problematiky v médiích
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

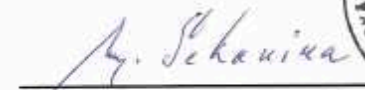
- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 978-80-24601-39-7.
- KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. *Vzdělanostní společnost?: chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 183 s. ISBN 978-80-86429-78-6.
- MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jana Gibartí, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012
Datum odevzdání: 10.05.2013

Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 9. května 2013

.....

Jan Haráč

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval Ing. Janě Gibarti, Ph.D. za poskytnutí odborných rad a námětů při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod	5
2 Životní úroveň a její měření	7
2.1 Index lidského rozvoje a další indikátory životní úrovně.....	8
2.2 Další měřítka životní úrovně	10
2.3 Mzda jako hlavní srovnávací měřítko	12
2.3.1 Průměrná hrubá měsíční mzda a její vývoj v České republice	13
2.4 Volný čas vyjadřuje efektivnost na trhu práce	14
2.5 Míra vzdělanosti v ČR.....	16
2.5.1 Vývoj a příčiny poklesu váhy vysokoškolského diplomu na trhu práce.....	21
3 Porovnání životních podmínek absolventů VŠ a SŠ na základě vybraných výzkumných metod a technik	24
3.1 Faktory ovlivňující množství studentů v terciárním a sekundárním vzdělání.....	24
3.2 Volná místa na trhu práce s ohledem na množství absolventů VŠ.....	26
3.3 Srovnání frikční nezaměstnanosti mezi absolventy VŠ a SŠ	27
3.4 Dotazníkové šetření životní úrovně mezi absolventy VŠ a SŠ	28
3.4.1 Struktura dotazníku	28
3.4.2 Hodnocení životní úrovně.....	29
3.4.3 Uplatnění v oboru	30
3.4.4 Rozdíl v průměrné hrubé mzdě mezi absolventy SŠ a VŠ	31
3.4.5 Rozdíl v průměrném platu mezi absolventy SŠ a VŠ s ohledem na věk	32
3.4.6 Hodnocení výše mzdy	33
4 Využití řešené problematiky v médiích	35
4.1 Úvodní článek.....	35
4.2 Doprovodný materiál k interview	38
4.3 Interview	39

4.4 Anketa.....	41
4.5 Glosa.....	43
4.6 Recenze.....	44
5 Závěr.....	46
Seznam literatury.....	49
Seznam zkratek a symbolů	52
Prohlášení o využití výsledů bakalářské práce.....	53
Seznam příloh	
Přílohy	

1 Úvod

Životní úroveň je hlavním kritériem, podle kterého hodnotíme vyspělost jednotlivých států či národů. Může být vyjádřena a hodnocena podle mnoha měřítek, jako jsou průměrná délka života, pracovní podmínky, čistota ovzduší a mnoha dalšími. Tyto veličiny jsou však velmi obtížně měřitelné, a proto byla pro tuto práci zvolena hlavním ukazatelem životní úrovně hrubá mzda. Z hlediska základní definice životní úrovně tato veličina neodráží komplexně vyspělost dané země, ale pro účely této práce se hodí nejlépe. To však neznamená, že nebudou zohledněna také další kritéria jako například volný čas. Ten hraje při pohledu na mzdu důležitou roli, protože odpovídá na otázku: Za jaký čas X vydělal pracovník Y mzdu Z. Jinak řečeno, vyjadřuje efektivitu práce s ohledem na výši měsíční mzdy.

Otázkou „Jaký vliv má vysokoškolské vzdělání na životní úroveň?“ se zabývalo mnoho sociologů už v minulém století včetně Daniela Bella. První vážné pochyby o pozitivním přínosu velkého množství vysokoškoláků v populaci však přišly až v šedesátých letech minulého století s nástupem postindustriální společnosti. Stále častěji nezaručoval vysokoškolský diplom uplatnění na trhu práce. Hlavním důvodem bylo to, že vzdělání přestávalo a přestává být elitní záležitostí. Získání vysokoškolského diplomu je stále více dostupné a to má paradoxně vliv na zaměstnanost této skupiny obyvatel.

S rostoucím počtem vysokoškoláků však úměrně nerostl počet nabízených míst, ke kterým by byla potřeba taková míra kvalifikace, jakou zajišťuje vysokoškolský diplom. Tento problém přetrvává dodnes, kdy na mnoha místech pracují lidé s nadměrnou kvalifikací. Je tedy otázkou, jestli je v dnešní době výhodnější „ztratit“ pět až šest let studiem vysoké školy a poté hledat uplatnění na trhu práce s diplomem v ruce. Nebo využít čas, který je potřebný ke vzdělání, a vypracovat si oproti vysokoškolsky vzdělaným lidem jakýsi náskok na trhu práce.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jestli je pro občany České republiky z hlediska mzdy a subjektivního hodnocení životní úrovně „výhodné“ být vlastníkem vysokoškolského diplomu. Vedlejším, avšak neméně důležitým, cílem je zjistit, jak obtížné je najít uplatnění v oboru, který majitel či majitelka vysokoškolského diplomu studoval/a.

Dále se práce zaměřuje na dosažení životního standardu v určitém čase s ohledem na míru vzdělání. Jak vyplývá z jednotlivých průzkumů, platové ohodnocení tento vztah

reflektuje nejlépe, protože to je pro studenty hlavním důvodem při snaze o získání vysokoškolského diplomu.

Téma bakalářské práce vychází z teoreticky - empirické publikace *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna* od autorů Jana Kellera a Lubora Tvrdého. Nad důležitostí vysokého podílu vysokoškoláků v populaci se v knize zamýšlejí přinejmenším zdrženlivě. Svými argumenty naznačují, že nic není černé a bílé. Dávají tak najevo, že vzdělanostní společností a jejím sílícím významem je třeba se zabývat mnohem důsledněji, než jak tomu je nejen u nás, ale také v rámci Evropské Unie. Na příkladech ukazují, že neexistuje jasná a přímá úměra mezi množstvím vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci a životní úrovni v daném státu.

Při zpracování bakalářské práce byla využita metoda kvantitativního a kvalitativního dotazování. Následná analýza a vyhodnocení bylo interpretováno prostřednictvím komparace.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. Kromě úvodu a závěru je to kapitola teoretická, ve které je vysvětleno, jakým způsobem je na danou problematiku nahlíženo. Kromě definice základních pojmů budou popsána hlavní měřítka, kterými se práce bude zabývat pro srovnání životní úrovně, ale také nástroje, které se používají celosvětově. Vyzvednuty jsou zde také faktory, které ovlivňují rozhodování studentů o studiu na vysoké škole a nastolení několika otázek, které jsou pro závěr práce klíčové.

Následující kapitola je empirická. Ta se na základě sběru dat snaží porovnat životní úroveň absolventů SŠ a VŠ. Kromě dat Českého statistického úřadu k tomu bylo využito několik dotazníkových otázek, které by prostřednictvím odpovědí měly postoj, který je již v úvodu naznačen, buďto vyvrátit nebo potvrdit. Sběr dat z těchto dotazníků byl prováděn celorepublikově prostřednictvím internetového portálu vyplnto.cz se zaměřením na Moravskoslezský kraj, Jihomoravský kraj a hlavní město Praha.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na využití řešené problematiky v médiích. Konkrétně se zabývá zaměstnaností vysokoškolsky vzdělaných lidí a jejich uplatnitelností ve studovaném oboru.

2 Životní úroveň a její měření

Základní ekonomická definice pro životní úroveň podle Slovníku ekonomických pojmů zní: „*Míra množství statků a služeb, které jednotlivec nebo skupina považuje za základní. Je to určitý stupeň uspokojování životních potřeb lidí a současně i úroveň podmínek, za kterých jsou tyto potřeby lidí uspokojovány.*“ (Slovník ekonomických pojmů, s. 82). Pokud bychom se na životní úroveň chtěli dívat ze sociologického hlediska, tak nám v tomto ohledu může posloužit Velký sociologický slovník, ve kterém definice pracuje s protiklady konzumní životní styl a uspokojování jiných potřeb „*Kvalita života tedy představuje něco, co překračuje čistě materiální potřeby.*“ (Velký sociologický slovník, s. 557).

Z těchto definic vyplývá, že vymezit životní úroveň jasně a přesně pouze jedním měřítkem či číslem je velice těžké ne-li nemožné. Takovéto měření směřuje k poměrně nepřesnému a zkreslujícímu výsledku. Životní úroveň je tvořena komplikovaným souborem jevů a procesů, které se týkají prakticky všech oblastí života.

Pokud ovšem od tohoto jednoho či dvou měřítek není očekávána komplexní analýza životní úrovně, ale odpověď „pouze“ na jednu konkrétní otázku, v případě této práce zjištění, jak úspěšní jsou na trhu práce absolventi SŠ v porovnání s absolventy VŠ, vyjádřeno hrubou mzdou a volným časem, tak by takový údaj měl být dostačující.

Sesbírat dostatečné množství kvalitních dat pro komplexní analýzu životní úrovně je velice obtížným úkolem, který je v silách spíše Českého statistického úřadu. Kromě toho má každý žebříček priorit sestaven trochu jinak a různé ukazatele jsou pro něj různě důležité. Například člověku, který „utekl“ žít a pracovat do hor je pravděpodobně jedno jaká je dostupnost a využití placených služeb, ale naopak mu bude velice záležet na životním prostředí. Z tohoto důvodu jsou některé analýzy životní úrovně jen velmi relativní a ne vždy úplně odrážejí skutečnost.

Jak už bylo zmíněno, mnohem dostupnější a realističtější je zaměřit se na jednu až dvě z mnoha interpretací životní úrovně a k její analýze nasbírat dostatečné množství kvalitních a přesných dat, která odrážejí skutečnost. Důležité je dát respondentům prostor k subjektivnímu hodnocení své životní úrovně a ne se řídit jen podle určitých souvislostí. Když mají dva různí lidé shodně hrubý měsíční příjem 200 000 Kč, velký dům a dvě auta, tak to nemusí znamenat, že jsou oba šťastní.

Jelikož je životní úroveň do jisté míry subjektivním údajem, bude důležité dát prostor také tomu, jak jsou respondenti se svým platem a životní úrovní spokojeni. Rozdílnou představu o dobrém platovém ohodnocení budou mít absolventi, kteří pocházejí z bohatých rodin, a jinou naopak ti, kteří jsou z chudších poměrů. Je přirozené, že potomci chtějí dosáhnout minimálně stejné sociální úrovně jako jejich rodiče.

2.1 Index lidského rozvoje a další indikátory životní úrovně

V souvislosti s životní úrovní nelze opomenout index lidského rozvoje, který vyjadřuje kvalitu lidského života. I když je v práci vymezeno, že pracovat se bude především s hrubou mzdou a volným časem, tak je potřeba zmínit také tento nástroj, a to hlavně kvůli důležitosti jakou má na celosvětové úrovni.

Kořeny indexu lidského rozvoje jsou relativně komplikované a exotické. V roce 1990 je vytvořil pákistánský ekonom Mahbúb-ul-Haq. Na tak složitém nástroji samozřejmě nepracoval sám. Přizváni byli přední světoví ekonomové zabývající se lidským rozvojem: Paul Streeten, Frances Stewart, Gustav Ranis, Keith Griffin, Sudhir Anand a Meghnad Desai. Index lidského rozvoje, který dostal dnešní podobu, by jen těžko vznikl, pokud by se na projektu nepodílel také indický nositel Nobelovy ceny za ekonomii Amartya Kumar Sen, protože právě on poskytl hlavní koncepční rámec¹.

Index se zkráceně nazývá HDI. Tato zkratka vychází z anglického názvu Human Development Index. Má rozsah 0 – 1, čím je daná země blíže hodnotě 1, tím je vyšší předpoklad kvality života. Pro výpočet indexu je vycházeno ze sociálních a ekonomických ukazatelů. V roce 2010 se HDI dostalo změn z hlediska jednotlivých indexů, ze kterých se skládá. Zatímco do roku 2010 byl HDI sestavován z indexů očekávané délky života, vzdělání (střední délka edukace, očekávaná délka edukace) a HDP, po roce 2010 byl HDP „vyměněn“ za HNP².

Index lidského rozvoje pro své účely využívá OSN. Ta na jeho základě každoročně sestaví žebříček, který reflektuje sociální prosperitu všech světových zemí. Na posledních

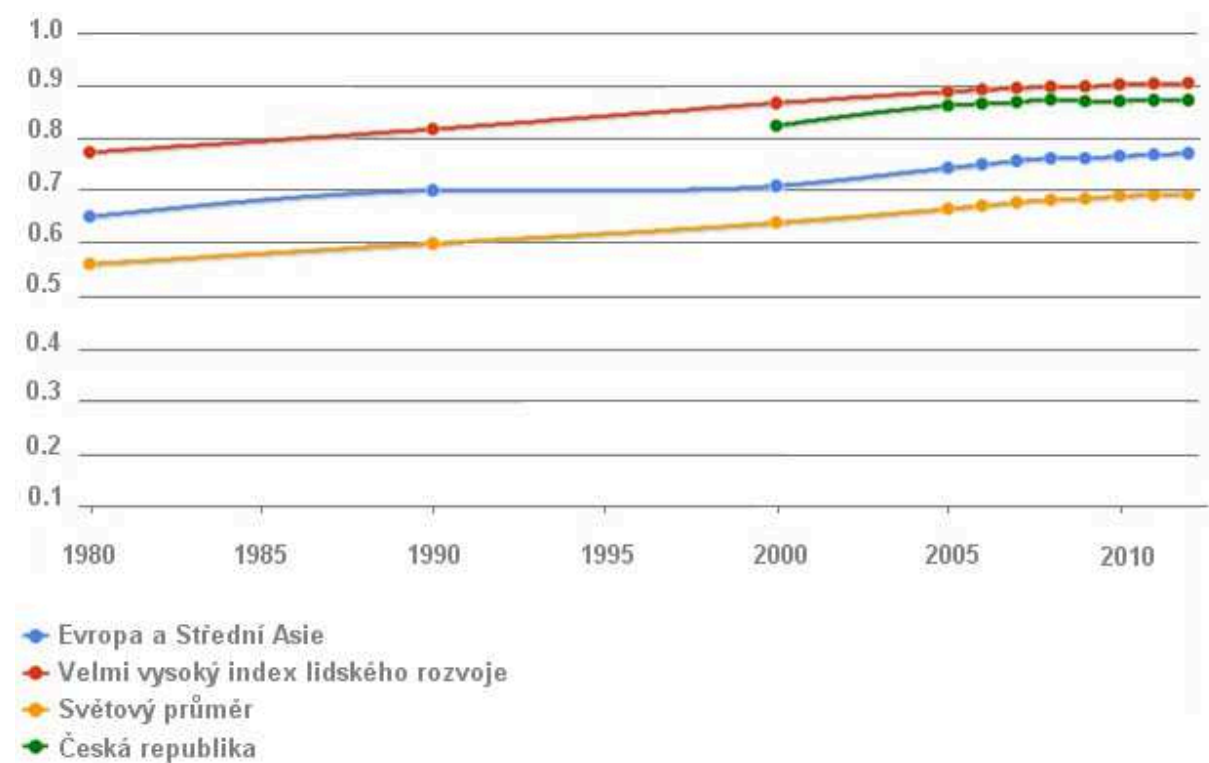
¹ HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *About Human Development index* [online]. 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/humandev>>.

² HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *Pathways to Human Development* [online]. 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/media/PR2-HDR10-3Indices-E-rev5.pdf>>.

pozicích se pravidelně umisťují státy Afriky. V poslední zprávě³ dopadli nejhůř Niger a Demokratická republika Kongo (oba 0,304).

To je způsobeno především občanskými válkami a nemocemi. Na druhém konci pomyslného žebříčku jsou především evropské státy (1. Norsko – 0,955), které jsou doplněny o Kanadu, Austrálii, Nový Zéland, USA a Japonsko. České republice momentálně patří 28. místo (0,873). Zajímavé srovnání České republiky a vybraných celků můžeme vidět v grafu 2.1.

Graf 2.1 Vývoj HDI v rámci České republiky od roku 2000 v porovnání s Evropou, Centrální Asií a zbytkem světa

Zdroj: Human development reports

HDI má také mnoho odpůrců. Index je často kritizován za to, že nezahrnuje ekologické a globální faktory, pracuje se zkreslenými a nedostačujícími údaji. To jen potvrzuje, že vytvořit komplexní, správný a objektivní nástroj pro měření životní úrovně je

³ HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *Summary Human Development Report 2013* [online]. 2013. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR2013_EN_Summary.pdf>.

téměř nemožné. Dalšími nástroji, které svým zaměřením spadají do hodnocení životní úrovně, jsou například:

Index lidského utrpení má krátkou historii, která sahá do roku 1992, kdy byl vytvořen americkou „komisí pro populační krizi“. Pro výpočet tohoto indexu se sbírají negativní body z deseti oblastí: pravděpodobná délka života, denní příjem kalorií, dostupnost pitné vody, očkování dětí, školní docházka, průměrný důchod na obyvatele, míra inflace, počet televizorů na 1000 obyvatel, politická svoboda a občanská práva⁴.

Čistý ekonomický blahobyt definuje Jurečka, Jánošíková (Makroekonomie, 2009, s. 19) následovně: „*Tento ukazatel předpokládá takovou úpravu HDP, aby odrážel pouze aktivity, které přispívají k blahobytu země. Proto jsou od HDP odečítány aktivity s negativní společenskou hodnotou a připočítávány odhady aktivit s pozitivní společenskou hodnotou, které jsou při stávajícím oficiálním způsobu výpočtu HDP opomíjeny. Jsou to například práce v domácnosti, hodnota volného času nebo produktivní část stínové ekonomiky.*“

Ekologická stopa je měřítkem lidského nároku na zemský ekosystém. Kategorie lidské spotřeby jsou převedeny na plochy biologických produktivních ploch. Podle jednoho z tvůrců tohoto ekologického měřítka, Kanadana Williama Reese, ekologická stopa odpovídá na otázku kolik plochy (země a vodních ekosystémů) je třeba k souvislému zajišťování všech zdrojů, které potřebují ke svému současnému životnímu stylu a k zneškodnění všech odpadů, které při tom produkuje⁵? Dalo by se říct, že vyjadřuje jak náročný je životní styl pro přírodu.

Je zjevné, že nástrojů pro měření životní úrovně a její interpretaci je opravdu mnoho. Žádný z nich není úplný a bez chyby. Pro měření životní úrovně v této bakalářské práci bylo použito několik měřítek, jejichž kombinace přímo neodpovídá žádnému z výše uvedených nástrojů. Váha je přikládána výsledkům z oblasti vzdělání, volného času a mzdy. Kromě těchto pro práci stěženejších údajů existují i další možnosti pro hodnocení životní úrovně.

2.2 Další měřítko životní úrovně

Další měřítko, která nebyla zahrnuta v žádném z uvedených nástrojů, jsou:

⁴ JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. Makroekonomie. Ostrava: VŠB-TUO, 2005. 312 s. ISBN 80-248-0530-8.

⁵ EKOLOGICKÁ STOPA. *Co je ekologická stopa?* [online]. 2007. [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <http://www.hraozemi.cz/ekostopa>.

Kvalita životního prostředí úzce souvisí se zdravím populace. Podle odhadů Světové zdravotnické organizace⁶ způsobuje znečištění životního prostředí v Evropském regionu až 19% onemocnění.

Zdravotní prevence je měřítko, jejíž výzkumy ukázaly⁷, že ve vyspělých zemích je populace ohrožena především svým životním stylem. Zdravý životní styl se neslučuje s konzumací potravin s vysokým energetickým obsahem, přepracovaností, stresem, jednostranným jídelníčkem, autogresivními návyky jako jsou kouření, konzumace alkoholu, drog apod.

Zdravotní péče označuje úroveň dostupnosti a kvalitu lékařského ošetření.

Možnosti seberealizace zařadil v roce 1943 do své pyramidy lidských potřeb také Abraham Harold Maslow. Seberealizace má mnoho forem a definic. Nejde o nic hmotného a přesně vymezeného.

Svoboda je pojem, který má mnoho definic a souvislostí. Základní definicí však říká, že svoboda je možnost rozhodovat se podle své vlastní vůle⁸. Za toto rozhodnutí následně neseme přímou odpovědnost.

Míra tolerance ve společnosti vyjadřuje, jak se lidé chovají vůči odlišnému jedinci v populaci, který nevypadá nebo se nechová v souladu se společenskými mravy a zvyklostmi⁹.

Všechna tato měřítka jsou součástí komplexního výzkumu životní úrovně v populaci a ta, která byla vypsána, nejsou zdaleka jediná. Jak už bylo zmíněno výše, životní úroveň bude v práci hodnocena především prostřednictvím mzdy, která je pro všechny stupně vzdělání nejdůležitější a pro účely práce se hodí nejlépe. Toto tvrzení dokazuje také tabulka 2.1. Ta zobrazuje výsledky průzkumu, který reflektuje, co lidé ve své práci považují za důležité (tři nejvyšší hodnoty jsou vždy zvýrazněny).

⁶ STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. *Zdraví a životní prostředí* [online]. 2006. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi>>.

⁷ ŽALUDÍKOVÁ, Iva. *Podpora zdraví a zdravého životního stylu s důrazem na onkologickou prevenci ve škole*. [online]. Brno, 2009. Disertační práce. Masarykova univerzita Brno, Fakulta pedagogická. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/23671/pedf_d/DISERTACKA_konec.pdf>.

⁸ BOCHIN, Michal. *Politický systém*. Prešov: SAMO-AAMM, 2007. 264 s. ISBN 80-969630-1-5

⁹ KOMÁRKOVÁ, Božena. *Tolerance jako podmínka života*. Heršpice: EMAN, 1999. 213 s. ISBN 80-86211-09-6.

Tabulka 2.1 Co lidé ve své práci považují za důležité

	s maturitou	s VŠ	Celkem
Dobrá mzda	81,5 %	80,3 %	80,9 %
Využití svých schopností	76,0 %	81,9 %	79,0 %
Zajímavá práce	76,3 %	81,1 %	78,7 %
Jistota pracovního místa	78,8 %	76,4 %	77,6 %
Dobré pracovní prostředí	75,7 %	77,1 %	76,4 %
Příjemní spolupracovníci	71,4 %	72,6 %	72,0 %
Možnost setkávání se s lidmi	71,1 %	71,5 %	71,3 %
Možnost něčeho dosáhnout	66,6 %	75,1 %	70,9 %
Možnost věnovat se rodině	70,2 %	70,6 %	70,4 %
Zodpovědná práce	67,2 %	73,0 %	70,1 %
Krátké dojíždění	71,1 %	68,2 %	69,7 %
Příležitost uplatnit iniciativu	66,1 %	71,9 %	69,0 %
Společensky užitečná práce	64,6 %	72,3 %	68,5 %
Nepracovat pod tlakem	69,3 %	67,0 %	68,2 %
Výhodná pracovní doba	67,4 %	66,4 %	66,9 %
Možnost pracovního postupu	63,7 %	68,2 %	66,0 %
Lidmi uznávaná práce	62,4 %	67,7 %	65,1 %
Dlouhá dovolená	57,7 %	56,9 %	57,3 %
Podíl na vedení	51,9 %	60,3 %	56,1 %

Zdroj: KELLER, TVRDÝ. Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna. 2008. Vlastní zpracování. 2013.

Z tabulky priorit při volbě zaměstnání lze jasně vyčíst, že mzdové podmínky jsou, po zprůměrování obou skupin, tím nejdůležitějším, co lidé považují ve své práci. Samostatně mzdové ohodnocení zastává jednoznačně první příčku u absolventů SŠ a třetí u absolventů VŠ. Pokud je vynechána důležitost možností „využití schopností“ a „zajímavosti práce“ (před mzdovým ohodnocením jsou jen těsně), tak rovněž u vysokoškoláků hraje mzda nejvýznamnější roli.

2.3 Mzda jako hlavní srovnávací měřítko

Mzdou je chápána odměna pracovníka za vykonanou práci. Nejčastěji je za ni pracovník odměněn v podobě peněžní formy. Existují výjimky, kdy je pracovník odměněn v naturální formě (zboží, služby), ale to jsou zvláštní případy, které do práce nejsou zahrnuty.

Mzda se většinou vyplácí za určité časové období (týdně, měsíčně, čtvrtletně)¹⁰. Veškeré mzdové údaje, které budou v práci uvedeny, se vztahují k měsíčnímu období, pokud nebude uvedeno jinak. U těch profesí, kde není mzda fixovaná na přesně dané časové období, bude zprůměrována tak, aby odpovídala měsíční periodě.

Pokud má mzda fungovat „jen“ jako ukazatel odměny za vykonanou práci, tak při hledání odpovědi na otázku: „Jaký vliv má vysokoškolské vzdělání na životní úroveň?“ příliš nepomůže. Jestliže je však na mzdu nahlíženo jako na prostředek směny, která umožňuje za ni koupit (směnit) volný čas, uspokojit materiální potřeby prostřednictvím nákupu služeb a zboží apod., tak je mzda ukazatelem, který samostatně nejlépe reflektuje životní úroveň, protože do jisté míry ovlivňuje spotřebu dalších statků.

V bakalářské práci bude pracováno s hrubou mzdou. Nejvhodnější by z hlediska objektivity prezentovaných výsledků byla práce s čistou mzdou, ale informace potřebné k jejímu výpočtu jsou obtížně zjistitelné a mohlo by dojít k chybným údajům ze strany respondentů. Cesta by mohla vést přes reálnou mzdu, to by však vypovídající hodnotu tolik nezvýšilo, protože by byla zohledněna „pouze“ inflace.

Kromě toho, že bude pracováno s hrubou mzdou, je třeba brát zřetel také na různé hodnoty spotřebitelských košů v jednotlivých krajích. Jinak řečeno 100 korun má v některých místech České republiky rozdílnou hodnotu než v jiných. Například pokud má někdo v Praze hrubou mzdu 40 000 Kč, tak to neznamena, že jeho životní úroveň je dvakrát vyšší než u člověka pracujícího v Moravskoslezském kraji, jehož hrubá mzda činí 20 000 Kč. Pro zhodnocení současné situace je potřeba zmínit také vývoj průměrné mzdy v minulých letech. Bude zajímavé zohlednit také tuto skutečnost.

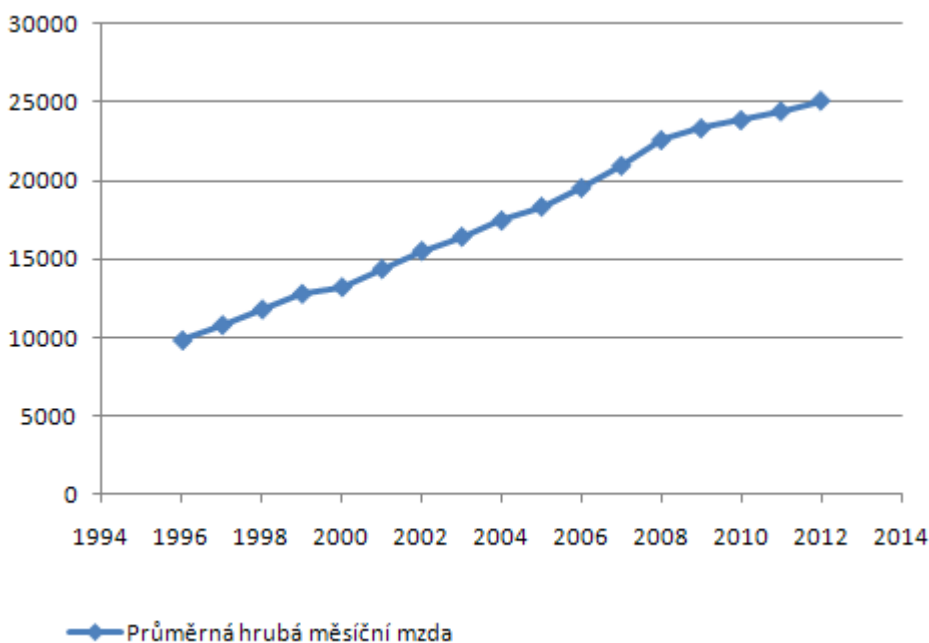
2.3.1 Průměrná hrubá měsíční mzda a její vývoj v České republice

Český statistický úřad¹⁰ uvádí, že „*Průměrná hrubá měsíční mzda představuje podíl mezd bez ostatních osobních nákladů připadající na jednoho zaměstnance evidenčního počtu za měsíc. Do mezd se zahrnují základní mzdy a platy, příplatky a doplatky ke mzdě nebo platu, odměny, náhrady mezd a platů, odměny za pracovní pohotovost a jiné složky mzdy nebo platu,*

¹⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrná mzda a evidenční počet zaměstnanců – Metodika* [online]. 2013 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prace_a_mzdy_prace>.

které byly v daném období zaměstnancům zúčtovány k výplatě. Nezahrnují se náhrady mzdy nebo platu za dobu trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény placené zaměstnavatelem. Jedná se o hrubé mzdy, tj. před snížením o pojistné na všeobecné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, zálohové splátky daně z příjmů fyzických osob a další zákonné nebo se zaměstnancem dohodnuté srážky.“

Graf 2.2 Vývoj průměrné měsíční mzdy v České republice

Zdroj: MPSV. Vlastní zpracování 2013.

Podle grafu 2.2 by se mohlo zdát, že s ohledem na zvyšující se průměrné hrubé mzdy mohou lidé hospodařit s čím dál větším množstvím peněz, jenže tomu tak není. Pokud bychom hrubý příjem převedli na reálnou mzdu, tak bychom zjistili, že věci nejsou tak pozitivní jak se zdají. Díky současné ekonomické recesi rostou mzdy pomaleji než inflace a to má zásadní vliv na to, co si obyvatelé České republiky mohou za výplatu skutečně koupit.

Průměrná mzda sama o sobě nemusí úplně vypovídat o životní úrovni, kromě inflace jsou důležité i další faktory, které její hodnotu dokreslují.

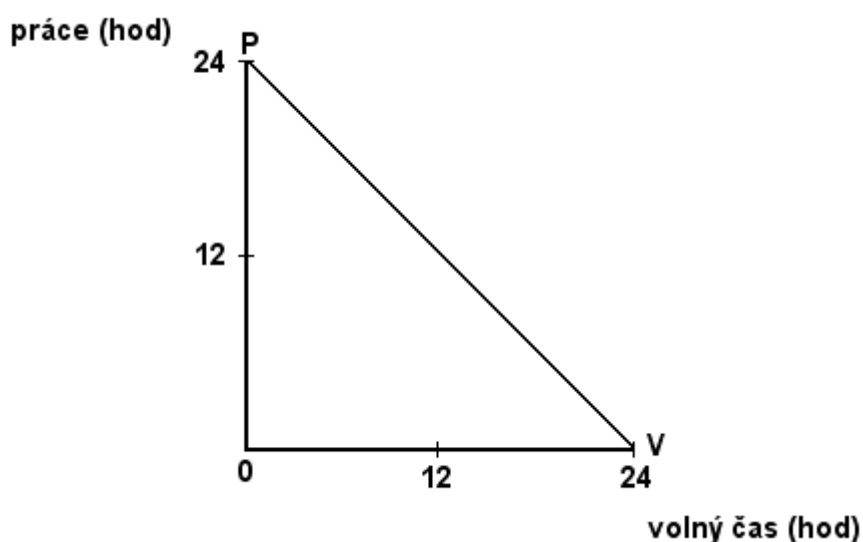
2.4 Volný čas vyjadřuje efektivnost na trhu práce

Ze sociologického hlediska představuje volný čas mimopracovní dobu, ve které si plníme osobní potřeby a povinnosti. To znamená, že tento časový úsek využíváme

k uspokojení základních fyziologických potřeb, jako jsou spánek, hygiena či stravování se. Kromě toho si plníme své další povinnosti mimo ty pracovní. Zbytek volného času věnujeme zábavě¹¹.

Tato definice v podstatě říká, že čím méně času je potřeba být v zaměstnání, tím více volného času máme a tím více jsme efektivní. Takže odtud se odvíjí slovní spojení „efektivnost na trhu práce“. Proto má práce své náklady obětované příležitosti v podobě volného času, jehož se kvůli práci vzdáváme. Stejně jako práce má i volný čas své náklady obětované příležitosti. Představují to potenciální výrobky a služby, které bychom si mohli koupit za „ušlou mzdu“, kterou bychom získali při práci. Důležité je vnímat také volný čas jako něco, co není zadarmo. Pokud věnujeme více času práci, vždy to bude na úkor volného času a naopak. Všechny možné kombinace mezi prací a volným časem vyjadřuje obrázek 2.1 níže.

Obr. 2.1 Linie možné alokace času

Zdroj: JUREČKA, JÁNOŠÍKOVÁ. Mikroekonomie. 2005. Vlastní zpracování. 2013.

Otázkou však zůstává, jestli nám doba strávená prací poskytne dostatečnou mzdu pro dosažení životní úrovně, kterou požadujeme. Pokud by strávený čas v práci nezajišťoval takovou mzdu, která by umožňovala dosáhnout na požadovanou životní úroveň, tak by to

¹¹ JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. Mikroekonomie. Ostrava: VŠB-TUO, 2005. 327 s. ISBN 80-248-0910-9.

znamenal, že nejsme na pracovním trhu dostatečně efektivní a musíme si najít lépe placené místo. Druhou možností je zvýšit pracovní dobu a tím obětovat volný čas, to by však nezvyšovalo efektivnost naší práce s ohledem na čas strávený vyděláváním peněz, protože bychom zároveň obětovali část ze svého volného času.

Z tohoto důvodu velmi záleží na tom, kolik hodin týdně strávíme „vyděláváním peněz“, které nám umožňují udržet si či dosáhnout na požadovanou životní úroveň. Proto bylo do sběru informací zahrnuto také to, kolik času stráví respondenti na vydělání své měsíční mzdy.

Příkladem lepšího využití pracovního času může být historický výklad Jurečky, Jánošíkové (Mikroekonomie, 2005, s. 203) *„Pracovní doba průměrného pracovníka v ekonomicky vyspělých zemích se během 20. století výrazně snížila. Zatím co v roce 1900 činila ve zpracovatelském průmyslu USA a Západní Evropy v průměru 60 hodin týdně, činí nyní 40 hodin týdně. Kdyby se pracovní doba nezkrátila, byl by současný HDP vyspělých zemí mnohem vyšší. Společnost však upřednostnila kratší pracovní dobu a obětovala část hospodářského produktu. Soudobé makroekonomické ukazatele však náročnost tvorby HDP na pracovní čas, respektive množství volného času, nijak nezohledňují.“*

Jak už bylo uvedeno, v této práci náročnost tvorby mzdy na pracovní čas zohledněna bude, aby nedocházelo ke zkreslení údajů. Příkladem může být osoba A, která má dvě zaměstnání a její měsíční příjem činí 40 000 Kč. K tomuto výdělku potřebuje měsíčně 200 pracovních hodin. U osoby B dosahuje měsíční příjem stejné výše, tedy 40 000 Kč, potřebuje k tomu však pouze 100 hodin. To znamená, že při stejném měsíčním výdělku má mnohem více volného času než osoba A. Jelikož je volný čas jedním z měřítek životní úrovně, nelze tento rozdíl opomenout. Třetím stěžejním faktorem pro posouzení životní úrovně mezi absolventy VŠ a SŠ je vzdělání.

2.5 Míra vzdělanosti v ČR

Jak uvádí Keller a Tvrď (Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna, 2008, s. 13) *„Jen stěží bychom hledali v rovině odborných debat, ale také v politice a v mediálních diskuzích nějaké jiné slovo, jež by dokázalo vzbudit tolik očekávání jako výraz „vzdělanostní společnost“. O růstu vzdělanosti jako o léku na téměř všechny neduhy dnešní společnosti hovoří jedním hlasem vysocí představitelé Evropské unie, vlády národních států i politici na úrovni regionální a lokální, a to zcela bez ohledu na svoji stranickou příslušnost. Také*

v odborné literatuře ekonomické, sociologické a politologické má problematika vzdělanosti již řadu desetiletí své pevné místo. Ekonomové si od dalšího vzestupu vzdělanosti slibují vyšší konkurenceschopnost země, sociologové v něm vidí účinný nástroj na řešení sociálních problémů, politologové zase nutný předpoklad pro rozvoj demokracie a občanské společnosti. Konkrétně v České republice je navíc ideál společnosti vzdělání spojen s tvrdou kritikou stávajících poměrů.“

Tabulka 2.2 Podíl lidí s různým stupněm vzdělání v jednotlivých zemích Evropy

	Vysokoškoláci	Středoškoláci
Velká Británie	26,23	56,50
Estonsko	24,37	51,63
Finsko	24,30	37,87
Dánsko	23,60	48,67
Švédsko	22,33	51,97
Kypr	22,3,	33,97
Belgie	21,63	30,50
Irsko	20,67	35,50
Nizozemsko	19,70	40,20
Španělsko	19,07	17,03
Francie	18,57	35,23
Německo	18,47	54,27
Litva	17,37	50,53
Lotyšsko	14,97	54,50
Lucembursko	13,57	43,60
Rakousko	12,80	56,03
Řecko	12,30	31,47
Slovinsko	11,87	56,57
Maďarsko	11,77	51,20
Polsko	9,90	58,90
Česká Republika	9,47	67,90
Slovensko	8,40	64,73
Malta	7,77	11,30
Itálie	7,53	29,93
Portugalsko	7,30	11,93

Zdroj: KELLER, TVRDÝ. Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna. 2008. Vlastní zpracování. 2013.

U každé vzdělanostní kategorie jsou tři nejvyšší hodnoty zvýrazněny. Označení úrovně vzdělání vychází z klasifikace ISCED 97.

Jak ukazuje tabulka 2.2, Česká republika patří v rámci Evropské unie k zemím, které mají jedno z nejmenších zastoupení vysokoškoláků v populaci. Jen každý desátý Čech má vysokoškolské vzdělání. Naproti tomu studium zakončené maturitní zkouškou úspěšně absolvovalo 67,9 % (z tohoto čísla jsou vyřazeni vysokoškolsky vzdělaní lidé v populaci). V tomto ohledu se Česká republika řadí na první místo mezi všemi zeměmi Evropské unie. Když se k sobě dají počty vysokoškoláků a absolventů středních škol s maturitou, tak automaticky vyvstane otázka: „Proč z takového množství středoškolsky vzdělaných lidí jen relativně malé množství vystuduje vysokou školu?“ Už tady můžeme pochopit, že se věci nedějí po „logické ose“. Vždyť na otázku „Co lidé ve své práci považují za důležité?“ odpovědělo 81,5 % respondentů z okruhu absolventů středních škol, že je to plat.

Terciární vzdělání, které je synonymem pro vysokoškolské studium, vnímá mnoho lidí jako cestu k lepší životní úrovni a **sekundární vzdělání**, jež definuje studium na středních školách, se jim k tomuto účelu nezdá dostačující.

Z ankety, která je detailněji rozepsána ve čtvrté kapitole, vyplývá, že někteří lidé jsou přesvědčeni o nutnosti vysokoškolského diplomu vzhledem k vysokému platu. Jenže další tabulka 2.3 toto tvrzení minimálně zpochybňuje.

Tabulka 2.3 Důvody proč respondenti nepokračují ve vzdělání

	s maturitou	s VŠ
Nepotřebuji to	48,0 %	42,5 %
Časové důvody	36,6 %	47,0 %
Učení mě nebavilo	15,2 %	1,6 %
Nedostatek příležitostí	14,0 %	10,6 %
Finanční důvody	12,8 %	7,3 %
Ztratil/a jsem zájem	10,6 %	4,9 %

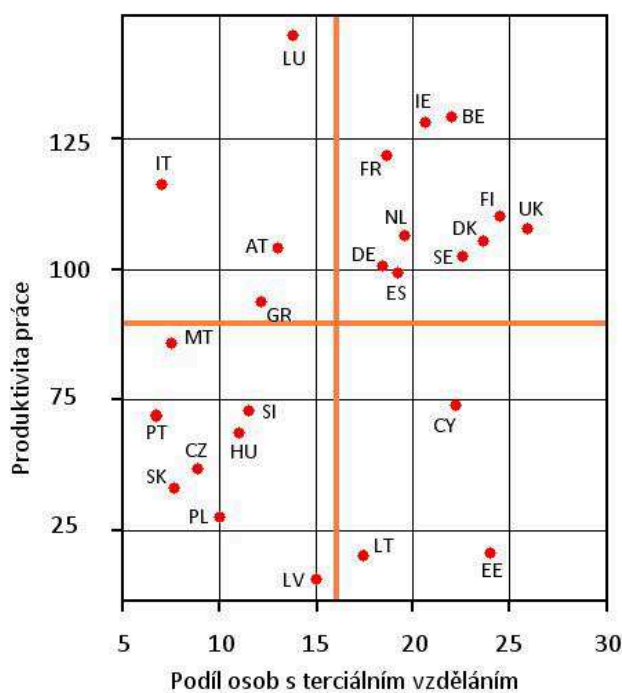
Zdroj: KELLER, TVRDÝ. Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna. 2008. Vlastní zpracování. 2013.

Z tabulky 2.3 lze vyčíst, že i sami lidé v populaci zjistili, že vysokoškolské vzdělání nezaručuje uplatnění na trhu práce a jako nejčastější důvod uvádějí možnost „nepotřebuji to“. Finanční a časové důvody se drží s poměrně velkým odstupem vzadu. U vysokoškoláků je

dalším vzděláváním myšleno například doktorandské studium či různé kurzy (např. počítačové a jazykové). Možnost „nepotřebuji to“, se u nich oproti absolventům středních škol s maturitou umístila na druhém místě. Tady by však na odpovědi nemělo být nahlíženo stejně jako u absolventů středních škol. Jinak řečeno kurzy a doktorandské studium už nejsou vnímány jako silný rozhodující faktor při snaze o uplatnění na trhu práce, jako je vysokoškolský diplom.

Většina zemí v rámci Evropské unie, které disponují takovými čísly v oblasti absolventů středních škol s maturitou, má zhruba dvojnásobný počet vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci. Ne všechny jsou však z hlediska síly ekonomiky před námi. Důvodem, proč danou problematiku hodnotit zdrženlivě, může být následující graf 2.3, který vyjadřuje vztah mezi výší vzdělanosti a ekonomickou výkonností dané země (zkratky států viz příloha 1), měřenou pomocí hrubého domácího produktu přepočteného paritou kupní síly na jednoho zaměstnance (produktivita práce).

Graf 2.3 Vztah mezi produktivitou práce a podílem osob s terciárním vzděláním

Oranžové přímký vyznačují evropský průměr. Pro lepší stabilizaci hodnoty u jednotlivých zemí je použit aritmetický průměr za období 2001 až 2003. Vztah uvedených proměnných je statisticky nevýznamný (testováno na hladině významnosti 0,05; Pearsonův korelační koeficient = 0,3; Spearmanovo rho = 0,3).

Zdroj: KELLER, TVRDÝ. Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna. 2008. Vlastní zpracování. 2013.

Z grafu 2.3 je možné vyčíst mnoho informací, které jsou v rozporu s všeobecným pohledem na vzdělanostní společnost. Jinak řečeno vysoké množství vysokoškoláků v populaci není lékem na všechny ekonomické nemoci, které státy postihují.

Příkladem takového rozporu mohou být země jako Itálie, Lucembursko, Rakousko, Estonsko, Litva, Lotyšsko či Kypr. Tyto státy můžeme rozdělit na dvě skupiny. První tvoří země, které mají poměrně nízké procento vysokoškoláků v populaci (viz graf 2.3), ale jejich produktivita práce je velmi vysoká. V případě Lucemburska dokonce nejvyšší v rámci celé EU. Za drobnohled stojí také Itálie, která má druhé nejnižší zastoupení vysokoškoláků v rámci Evropské unie, ale přesto v produktivitě práce předčí státy, které jsou z hlediska počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci na samém vrcholu (Velká Británie, Finsko). Nutno uznat, že skladba a zaměření ekonomiky Lucemburska a Itálie se trochu vymyká srovnáním s Českou republikou. Itálie velmi těží z turismu¹² a tato sféra si nevyžaduje nutně vysokoškolské vzdělání. Lucembursko je atypické jednak svoji skladbou ekonomiky, protože se jedná o tzv. bankovní stát¹³ a jednak jsou údaje o produktivitě práce trochu zkreslené. Lucembursko má sice třetí nejvyšší HDP na hlavu na celém světě (2012)¹⁴, ale údaje jsou nepřesné kvůli tomu, že více než třetinu pracovní síly tvoří zahraniční pracovníci, kteří do Lucemburska dojíždějí a nejsou tak započtení do obyvatelstva.

Dobrým příkladem pro srovnání však může být Rakousko, které se skladbou ekonomiky podobá¹⁵ České republice. I když se turismus podílí více než desetinou na celkovém HDP země, přes to ekonomika stojí především na zemědělství a průmyslu. Rakousko je z hlediska celkového HDP 28. státem na světě¹⁶ a to i přes to, že zastoupení vysokoškoláků v populaci je jen něco kolem 13% a počet obyvatel zhruba osm a půl milionu. Rakousko se navíc neřadí mezi ropné či bankovní giganty nebo top turistické destinace¹⁵.

¹² THE WORLD FACTBOOK. *Italy – economy overview* [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/it.html>>.

¹³ THE WORLD FACTBOOK. *Luxembourg – economy overview* [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lu.html>>.

¹⁴ CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *Field Listing - GDP - per capita (PPP)* [online]. 2012 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print_2004.html>.

¹⁵ THE WORLD FACTBOOK. *Austria – economy overview* [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/au.html>>.

¹⁶ WORLD GDP. Ranking [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.indexq.org/economy/gdp.php>>.

Samozřejmě, že jsou faktory, které nás od Rakouska odlišují, ale rozdíly nejsou tak markantní jako v případě Lucemburska či Itálie.

Druhou skupinou států jsou ty, které mají velké množství vysokoškolsky vzdělaných obyvatel (viz graf 2.3), ale jejich produktivita práce je naopak nízká. Nelze si nevšimnout, že tyto země tvoří hlavně pobaltské státy Estonsko, Litva a Lotyšsko a Kypr. Tyto dvě skupiny států se vymykají vzorci, podle kterého je množství vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci úměrné ekonomice státu.

Práce se však ztotožňuje s názorem Kellera a Tvrdeho (Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna, 2008, s. 25) *„Jak nárůst absolventů vysokých škol, tak také zkvalitňování předávaného vědění považujeme za naprosté priority politiky každé kulturní země. Je jen třeba zbavit se iluzí o tom, že rozvoj vzdělanosti je sám o sobě schopen vyřešit problémy, kterým čelí moderní společnost ve fázi globalizované ekonomiky služeb. Žít v iluzích a konejšit se pověrami není přece důstojné vzdělaných lidí.“*

2.5.1 Vývoj a příčiny poklesu váhy vysokoškolského diplomu na trhu práce

Abychom zjistili, proč už vysokoškolský diplom nezaručuje uplatnění se na trhu práce, musíme se nejdříve podívat do doby, kdy vznikala ideologie vzdělanostní společnosti. Počty vysokoškoláků zažily největší boom v padesátých a šedesátých letech minulého století. To bylo zapříčiněno rychlým rozvojem vědy, techniky a také poválečným ekonomickým růstem a přesunem ekonomických aktivit do služeb¹⁷.

V této době se zvýšená poptávka po vzdělání vyskytuje téměř ve všech vyspělých státech. Díky sociálnímu systému si mohly i rodiny z chudších poměrů dovolit poslat své děti studovat, namísto posílení příjmu domácnosti. Vznikají tak požadavky na posunutí svých dětí ve společenském žebříčku. Tímto masivním nárůstem počtu vysokoškoláků v populaci, vzrostly také požadavky na kvalifikaci pro mnoho pracovních míst. K mnoha funkcím byla zvýšena kritéria, aby vysokoškolsky vzdělaní lidé byli využiti¹⁷.

Na první překážky tento „vzdělávací trend“ narazil počátkem devadesátých let, kdy kumulovaly jevy, které hrají významnou roli v uplatnění absolventů na trhu práce.

¹⁷ KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna. 1. vyd. Praha: SLON, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86429-78-6.

Největší význam měl masový přísun studentů na vysoké školy. V kombinaci s dramatickými strukturálními změnami pracovních sil, které byly způsobeny novými technologiemi a manažerskými koncepty, bylo jen otázkou času, než se začnou projevovat první problémy s uplatněním vysokoškoláků. Ty nejdříve přišly v podobě změny požadovaných znalostí pro různé pracovní pozice a další „pracovní životností“ zaměstnanců na jednotlivých místech. Jinak řečeno změnily se požadavky zaměstnavatelů na znalosti uchazečů a lidé už tak často nestřídali zaměstnání. Vysoká škola najednou nezaručovala všechny potřebné znalosti pro vykonávání studovaného oboru v praxi. Doba, po kterou musí být někteří absolventi na seznamu nezaměstnaných, se začala prodlužovat¹⁸.

Tzv. **frikční nezaměstnanost**, jež definuje ty nezaměstnané¹⁹, kteří jsou bez práce jen dočasně, začala být čím dál častější.

Právě zmíněná praxe sehrává čím dál důležitější úlohu při získání zaměstnání. Absolventi vysokých škol jsou po dokončení studia relativně v nevýhodě oproti těm, kteří se již na trhu práce pohybují delší dobu. Do jisté míry je možné říci, že nový uchazeči o pracovní pozice nesoutěží s těmi, kteří na pracovním trhu jsou, ale pouze nahrazují na místech ty, kteří odcházejí do důchodu či postoupili na vyšší pracovní funkci. Další možnosti jak získat pracovní pozici je dostat se na místa nová či ta, pro která se změnily požadavky na vyšší kvalifikaci¹⁸.

Pokud se na problematiku podíváme z hlediska množství kvalifikovaných míst a každým rokem rostoucí množství vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci (2001-2010)^{20, 21}, tak je zřejmé, že není reálné, aby se každý rok vytvořilo dostatečné množství pracovních míst, pro které je nezbytné být držitelem vysokoškolského diplomu.

¹⁸ KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. 1. vyd. Praha: SLON, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86429-78-6.

¹⁹ JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. *Makroekonomie*. Ostrava: VŠB-TUO, 2009. 312 s. ISBN 978-80-248-0530-6.

²⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010* (vybrané údaje). [online]. 2001 – 2010. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/\\$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf)>.

²¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Studenti a absolventi veřejných a soukromých vysokých škol v roce 2011* (vybrané údaje) [online]. 2011. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/0001-12-r_2012-2300>.

Nevýhodou pro současnou generaci je také to, že mnoho takových pozic už bylo obsazeno generacemi z let šedesátých a sedmdesátých, nemluvě o vlivu vazeb a kontaktů.

Zkrátka mít samotný diplom dnes už mnohdy nestačí. Důležité je také mít správné vystupování, vyjadřování, styky a konexe, praxi. Poslední jmenovaný faktor bývá samotnými studenty a veřejností často kritizován, protože pro studenta je těžké mít praxi, když vystudoval školu. Tento názor je v mnoha případech milný, protože pokud student chce pracovat v oboru, většinou už v průběhu studia směřuje prostřednictvím krátkodobých pracovních poměrů k získání určitých zkušeností a praxe.

3 Porovnání životních podmínek absolventů VŠ a SŠ na základě vybraných výzkumných metod a technik

Ve třetí části je účelem porovnat životní úroveň absolventů středních a vysokých škol na základě sběru dat, která pocházejí z údajů ČSÚ, MŠMT, MPSV a vlastního výzkumu. Sbíraná data jsou zaměřena na již zmíněné hodnotící faktory, jako jsou mzda, volný čas a vzdělání. Kromě těchto prioritních dat bude sběr zaměřen také na uplatnění ve studovaném oboru, nezaměstnanost, spokojenost s platovým ohodnocením, životními podmínkami a další faktory pro hodnocení.

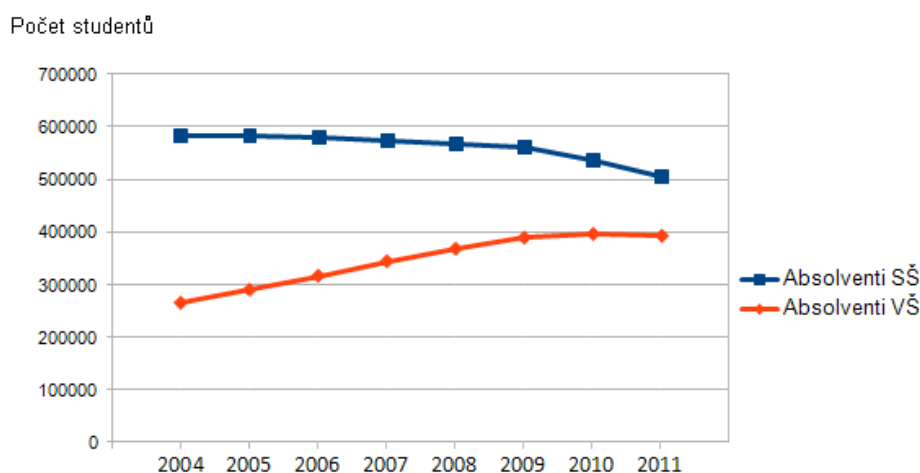
Následující tři srovnávací grafy mezi středoškoláky a vysokoškoláky mají za úkol vyjádřit, jakou u nich může hrát terciární vzdělání roli s ohledem na dosažení výše životní úrovně za předpokladu, že mnoho z nich studuje vysokou školu kvůli získání pracovního místa (index), u kterého hraje velkou roli platové ohodnocení, jak vychází z tabulky 2.2.

Ze srovnání lze také odhadnout, jaké bude mít naopak jejich studium roli při uplatnění na trhu práce, které je pochopitelně předpokladem k získání mzdy a dosažení lepší životní úrovně.

3.1 Faktory ovlivňující množství studentů v terciárním a sekundárním vzdělání

Když se v následujícím grafu 3.1 podíváme na obě přímky, tak jedna zastupuje počet

Graf 3.1 Vývoj počtu studentů na vysokých a středních školách v letech 2004 – 2011

Zdroj: ČSÚ, Vlastní zpracování. 2013.

vysokoškoláků a druhá počet středoškoláků. Hned na první pohled je zřejmé, že za vývojem počtů studentů v jednotlivých typech vzdělání musí být i něco jiného než jen přirozený výběr druhu studia. Není příliš logické, že množství studentů terciárního vzdělání se zvyšuje a naopak v sekundárním se snižuje. S tím, že by rostla inteligence samotných studentů, bez ohledu na počet, asi počítat nemůžeme.

Na počty středoškoláků má asi největší vliv snižující se porodnost²². Vzhledem ke grafu 3.1 jsou důležité údaje mezi lety 1989 – 1996, kdy tyto ročníky postupně přicházely na střední školy v letech 2004-2011. Rozdíl porodnosti v tomto období je více než 40 000 novorozenců.

Za zvyšujícím se množstvím studentů na vysokých školách stojí zvyšování počtu studijních míst. To je způsobeno třemi hlavními faktory:

1) Rozšiřování počtu přijatých uchazečů do bakalářských a magisterských programů.

2) Mezi lety 2004-2011 byly založeny další vysoké školy:

- Veřejná Vysoká škola polytechnická v Jihlavě, která má v bakalářském programu téměř 3000 studentů²³.
- Veřejná Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích. Ta je naší nejmladší veřejnou vysokou školou, když byla založena v roce 2006. V současné době má v bakalářském programu více než 3500 studentů²⁴.
- Do výčtu nově vzniklých vysokých škol by mohla patřit také státní vojenská Univerzita obrany v Brně. Její založení však nemá na celkovém množství studentů v České republice zásadní vliv, protože jde de facto o sloučení tří bývalých vojenských vysokých škol.

²² DEMOGRAFIE. *Porodnost* [online]. 2012. [cit. 2013-05-2]. Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_porodnosthistorie>.

²³ VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ V JIHLAVĚ. *Škola* [online]. 2013. [cit. 2013-05-2]. Dostupné z WWW: <<https://www.vspj.cz/skola/obecne-informace>>.

²⁴ VYSOKÁ ŠKOLA TECHNICKÁ A EKONOMICKÁ. *Informace o škole* [online]. 2013. [cit. 2013-05-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.vstecb.cz/Skola-12.htm>>.

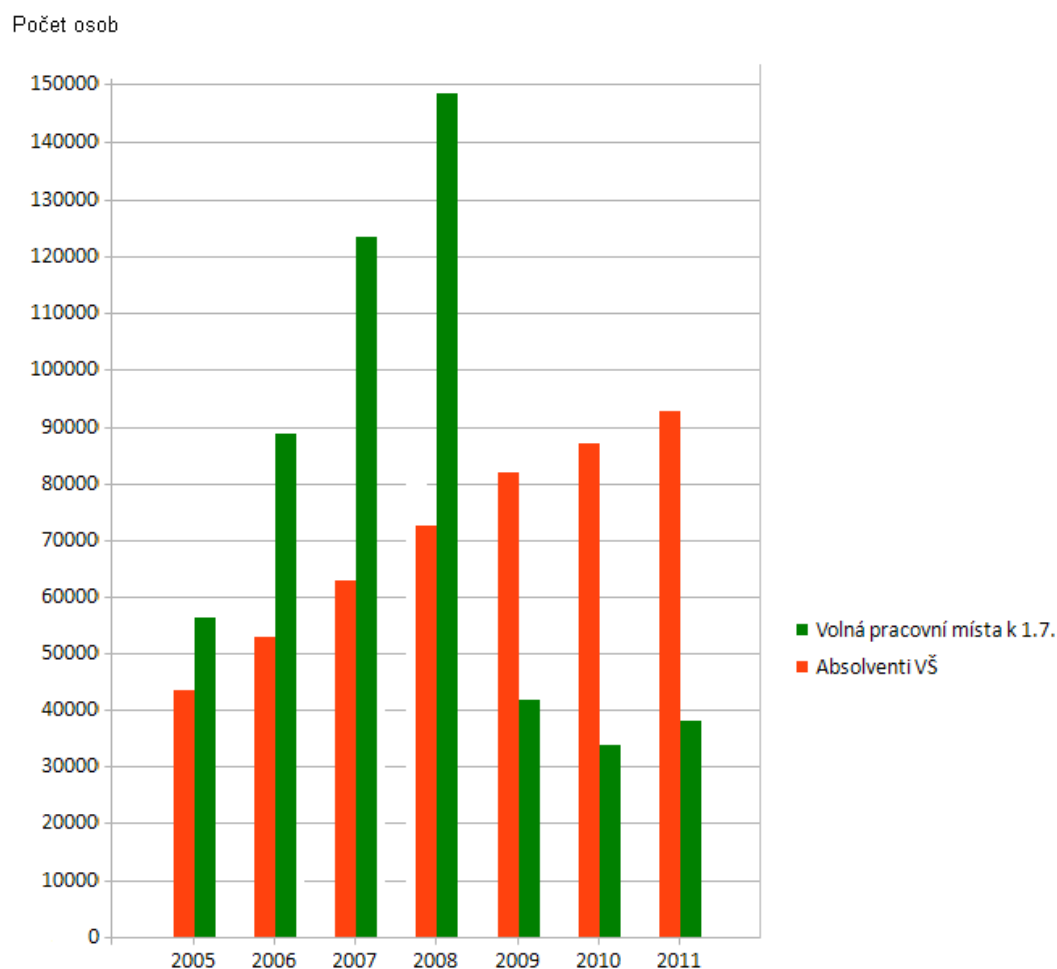
3) Posledním faktorem je vznik dalších fakult. Od roku 2004 bylo založeno více než dvacet nových fakult.

Ze zvyšujícího se počtu studentů na vysokých školách je tedy zřejmé, že lidé v něm stále vidí možnost, jak zvýšit svou životní úroveň. Otázkou však zůstává, jestli to vysoká škola opravdu zajišťuje.

3.2 Volná místa na trhu práce s ohledem na množství absolventů VŠ

Sesbírané informace pro graf 3.2 o počtu volných pracovních míst v porovnání s množstvím absolventů VŠ v letech 2005 – 2011 (jednotlivé údaje jsou vždy z července) jsou zajímavým poukázáním na to, že každoročně přibude na trh práce velké množství kvalifikovaných lidí a je jisté, že velké množství z nich hned uplatnění nenajde.

Graf 3.2 Vývoj absolventů vysokých škol v porovnání s volnými pracovními místy a kontrastem k celkovému počtu nezaměstnaných 2005 – 2011

Zdroj: ČSÚ, MPSV. Vlastní zpracování 2013.

Proto je dobré se už při studiu vysoké školy snažit získat práci anebo počítat s tím, že životní úroveň může být nějaký čas na velmi nízké úrovni, a to i s diplomem v ruce.

Nelze si nevšimnout výrazné změny v počtu volných míst mezi roky 2008 a 2009. Tento pokles volných míst byl způsoben počátkem celosvětové ekonomické recese.

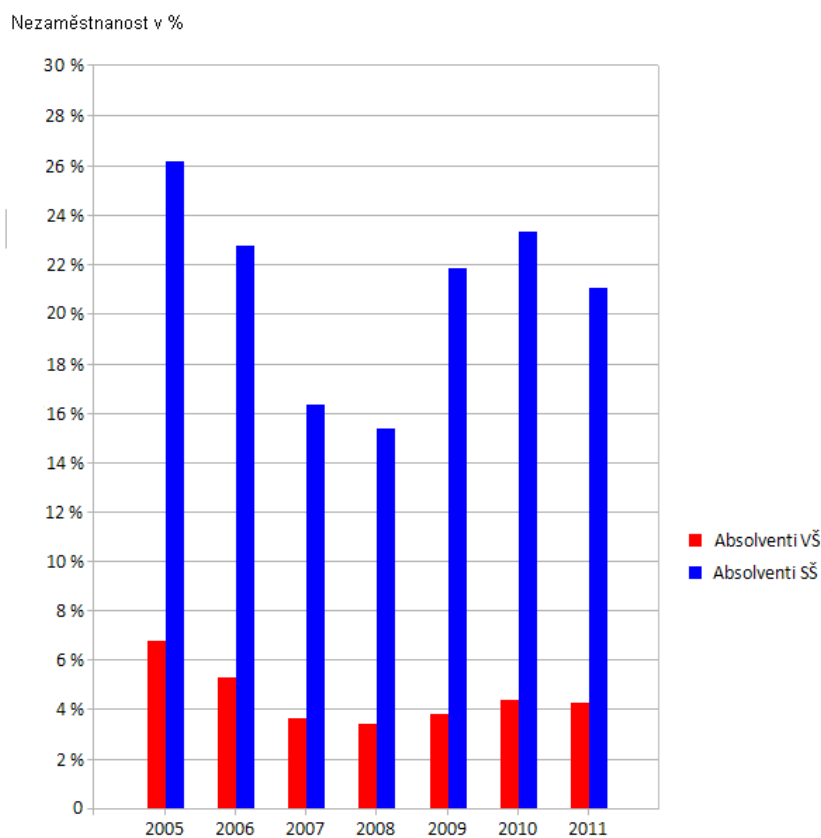
Graf 3.2 je potřeba brát s rezervou, protože:

- Ne všichni absolventi vysokých škol si hledají práci až po skončení studia
- Jak už bylo zmíněno, údaje o nezaměstnanosti pochází z července. To znamená, že absolventi si mohli najít práci bezprostředně po získání titulu.

3.3 Srovnání frikční nezaměstnanosti mezi absolventy VŠ a SŠ

Jak už bylo nastíněno v předešlé podkapitole, po absolvování vysokoškolského studia je potřeba se připravit na to, že uplatnit se na trhu práce může chvíli trvat.

Graf 3.3 Procentuální vyjádření nezaměstnanosti absolventů vysokých a středních škol (bez gymnázií) v letech 2005-2011

Zdroj: MPSV. Vlastní zpracování 2013.

Z grafu 3.3 jasně vyplývá, že z hlediska uplatnění se na trhu práce bezprostředně po absolvování jsou na tom rozhodně lépe vysokoškolsky vzdělaní lidé.

3.4 Dotazníkové šetření životní úrovně mezi absolventy VŠ a SŠ

Pro účely této bakalářské práce proběhlo ve dnech 18. 4. – 1. 5. dotazníkové šetření. Kromě celostátního sběru dat byl dotazník zaměřen na tři kraje (Hlavní město Praha, Jihomoravský kraj a Moravskoslezský kraj), ve kterých se zároveň nacházejí tři největší města České republiky (Praha, Brno, Ostrava) a to jak do počtu obyvatel, tak rozlohou²⁵. Dalším důvodem pro zaměření se na tato tři města jsou počty vysokoškolských studentů²⁶, které jsou v pomyslném žebříčku rovněž na prvních třech místech, a to v pořadí Praha, Brno, Ostrava. Shodou okolností jsou tyto tři kraje, respektive jejich statutární města, v rámci České republiky rozmístěny relativně rovnoměrně, a to zvyšuje objektivitu sbíraných dat.

Objektivitu celého průzkumu zvyšují doplňující data Českého statistického úřadu, která jsou celorepubliková. Ve většině níže uvedených grafech a tabulkách nebudou dávány dohromady data, která pocházejí z ČSÚ a data z vlastního průzkumu. Taková situace nastala jen v jednom případě, ve kterém bylo porovnání z obou zdrojů nezbytné z hlediska kontrastu hodnot. Ze všech krajů se vrátilo 197 zpětných vazeb v podobě kompletně či částečně vyplněných formulářů.

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jak rozdílná je životní úroveň mezi absolventy vysokých a středních škol s maturitou. Respondenti také subjektivně hodnotili svoji životní úroveň a spokojenost s platovým ohodnocením.

Sběr dat byl proveden prostřednictvím internetového portálu vyplnto.cz, na kterém byly vytvořeny dva totožné dotazníky s online lhůtou 9 dní. Jeden veřejný (celostátní) a druhý soukromý (zaostření na tři kraje), který byl rozeslán konkrétním respondentům.

3.4.1 Struktura dotazníku

Dotazník je složen z devíti otázek (viz příloha 2), které je možné rozdělit do čtyř

²⁵SCÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ. *Výsledky* [online]. 2013. [cit. 2013-05-7]. Dostupné z WWW: <<http://www.scitani.cz/>>.

²⁶ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010* [online]. 2013. [cit. 2013-04-29].

Dostupné z WWW:

<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/\\$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf)>.

kategorií podle jejich charakteru.

Je vytvořen hlavně pro pracující populaci, ale v jeho úvodu byli respondenti informováni také o tom, že pokud si při studiu vydělají tolik, aby je to uživilo i v normálním životě, tak dotazník mohou vyplnit.

Vzdělání - První otázka s tímto zaměřením je věnována informacím o statutu respondenta (student, pracující). Druhá pak zjišťuje, jakého nejvyššího vzdělání respondent dosáhl (středoškolské, vysokoškolské). Tyto údaje mají zásadní vliv při pohledu na další dotazníkem sbírané údaje. Studenti, kteří vyplnili dotazník a jejich data nebyla pro sběr žádoucí a to i přesto, že byli na pravidla pro vyplňování v úvodu upozorněni, nebyli do vyhodnocení zařazeni.

Základní – Další blok získaných údajů by se dal nazvat jako základní, protože se z nich dozvídáme místo pracoviště a respondentův věk.

Zaměstnání – Údaje o tom za jaký čas X vydělá respondent Y peněz (hrubá mzda) jsou pro průzkum rozhodující. Protože v této práci je mzda chápána jako rozhodující faktor při posuzování životní úrovně. Podobně jako u studentů byli ze sběru dat vyřazení ti, kteří se označili za nezaměstnané.

I přes to, že je mzda hlavním faktorem, byl v dotazníku dotaz na hrubou mzdu označen jako nepovinný údaj. Důvodem bylo to, že mnoho lidí považuje uvést svoji mzdu za příliš osobní. Účelem označení otázky jako nepovinné bylo vyvarovat se nerelevantním odpovědím, které by měly za následek „nucení“ respondenta k odpovědi. Naštěstí většina dotázaných tento údaj vyplnila a při pohledu na výsledky se zdá, že odpovědi byly založené na skutečnosti.

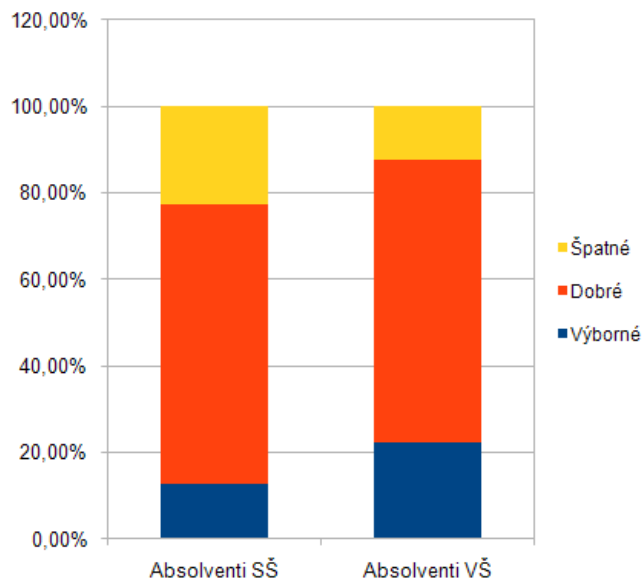
Názor – V posledním bloku otázek dostali respondenti možnost ohodnotit svoji životní úroveň a výši mzdy. Tyto údaje se velmi různily a neměly závislost na určité mzdě či volném času nebo vzdělání. To svědčí o tom, že vnímání životní úrovně je do jisté míry velice subjektivní.

3.4.2 Hodnocení životní úrovně

Respondentům byl dán prostor v podobě vyjádření spokojenosti se svojí životní úrovní. Sběr informací o hodnocení životní úrovně byl zaměřen také na jednotlivé kraje.

V celostátním porovnání dopadl z pohledu hodnocení životní úrovně jak u středoškoláků, tak vysokoškoláků nejlépe Jihomoravský kraj.

Graf 3.4 Subjektivní hodnocení životní úrovně absolventů vysokých a středních škol

Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedeného průzkumu. 2013.

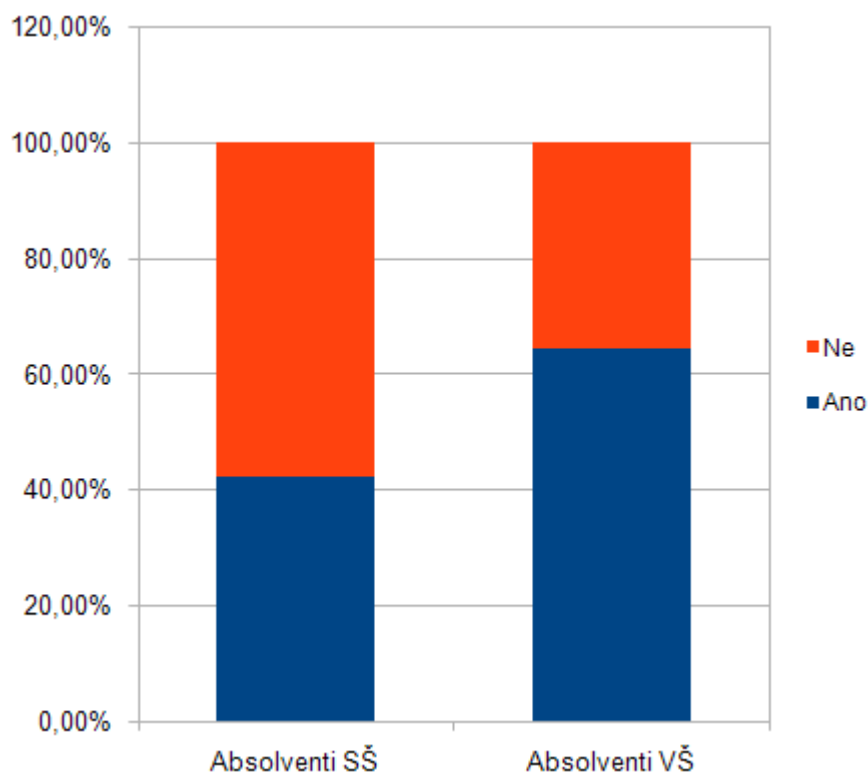
3.4.3 Uplatnění v oboru

Velmi zajímavým a v mnoha ohledech také vypovídajícím údajem bylo vyjádření respondentů k tomu, jestli pracují v oboru, který vystudovali. Sběr těchto informací vyjadřuje graf 3.5.

Podle výsledků, které jsou v tomto grafu interpretovány, má větší šanci na uplatnění v oboru spíše vysokoškolsky vzdělaný člověk. To může sehrát důležitou úlohu při hledání práce. Po absolvování určitého oboru se bude uchazeč o zaměstnání nejdříve zajímat o ta pracovní místa, která jsou nejblíže jeho studovanému oboru, než hledat v tzv. cizích vodách.

To pro středoškoláky může znamenat jednak delší pobyt na pracovním úřadě a jednak nižší platové ohodnocení, protože v práci, která je pro ně mimo oborová nemají kvalifikaci a to má za následek již zmíněný nižší plat nebo náklady na doškolení, pokud je neuhradí zaměstnavatel.

Graf 3.5 Porovnání absolventů vysokých a středních škol z hlediska uplatnění ve studovaném oboru

Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedeného průzkumu. 2013.

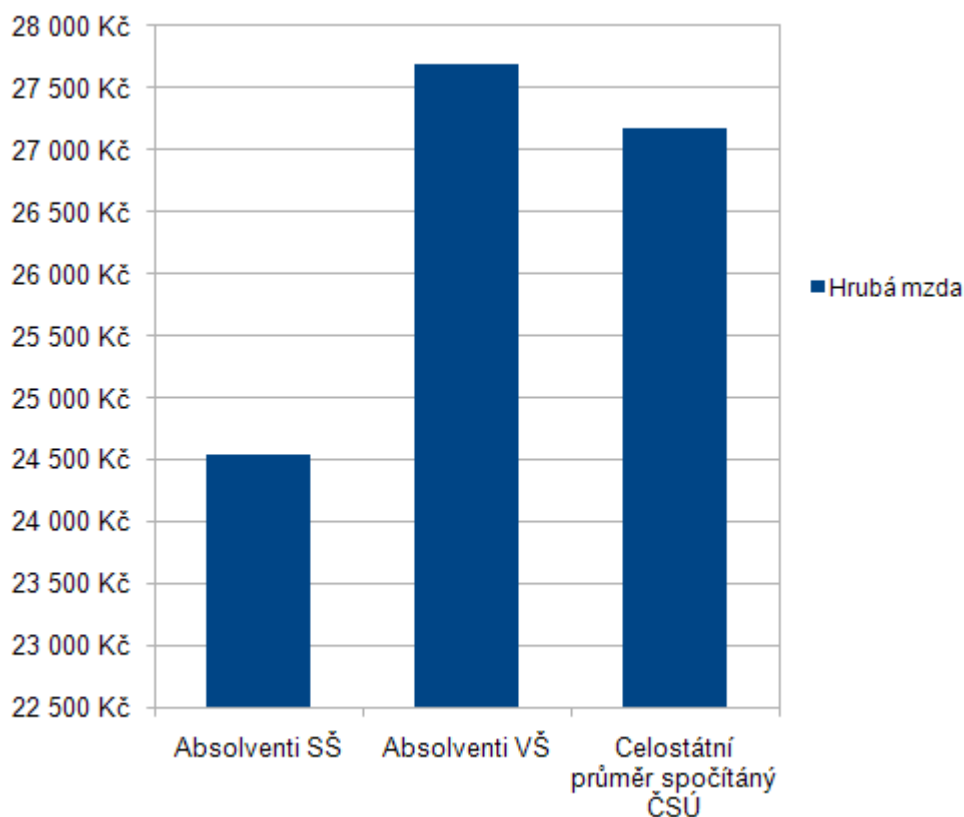
3.4.4 Rozdíl v průměrné hrubé mzdě mezi absolventy SŠ a VŠ

Hrubá mzda byla zvolena jako hlavní kritérium pro hodnocení životní úrovně. Jak ukazuje graf 3.6 je průměrná mzda respondentů s vysokoškolským vzděláním vyšší.

Okolnost, kterou je při pohledu na průměrnou mzdu třeba zohlednit, je investice do vzdělání v podobě nákladů obětovaných příležitostí na straně absolventů VŠ.

Důležitým údajem, který doplňuje výši mzdy, je také časová náročnost potřebná k jejímu získání. Po vyhodnocení odpovědí z dotazníku vyšlo najevo, že absolvent VŠ stráví vyděláváním své mzdy v průměru 41 hodin týdně (viz příloha 3). Úplně stejného množství v počtu odpracovaných hodin týdně dosahují také absolventi SŠ. To znamená, že absolventi VŠ jsou v zaměstnání, s ohledem na vydělávání mzdy, efektivnější.

Graf 3.6 Porovnání průměrné hrubé mzdy absolventů vysokých a středních škol v kontrastu s celostátním průměrem

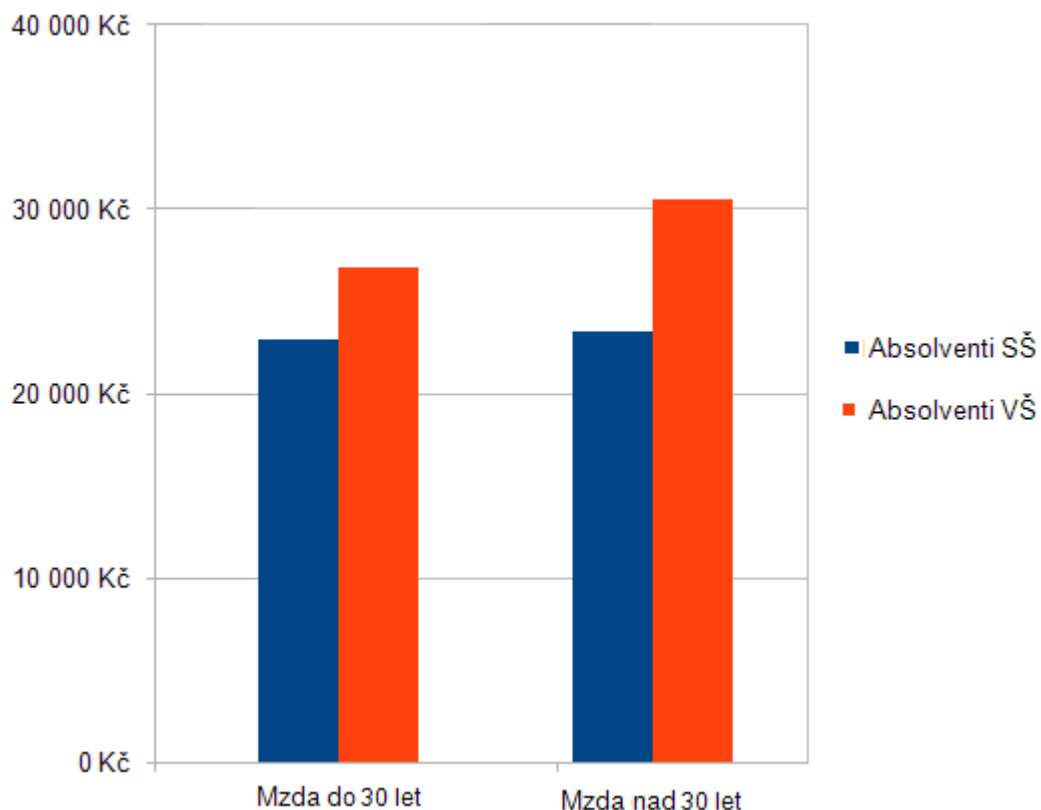
Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedeného průzkumu a údajů ČSÚ. 2013.

3.4.5 Rozdíl v průměrném platu mezi absolventy SŠ a VŠ s ohledem na věk

Pokud se u výše průměrné mzdy zaměříme také na věk respondentů, tak zjistíme zajímavé souvislosti.

Z grafu 3.7 vyplývá, že vysokoškoláci nabývají vyššího platového ohodnocení až za hranicí třiceti let, což je s ohledem na relativně krátkou dobu na trhu práce v porovnání s absolventy SŠ logické.

Graf 3.7 Porovnání vývoje průměrného platu absolventů vysokých a středních škol před a po dosažení 30 let

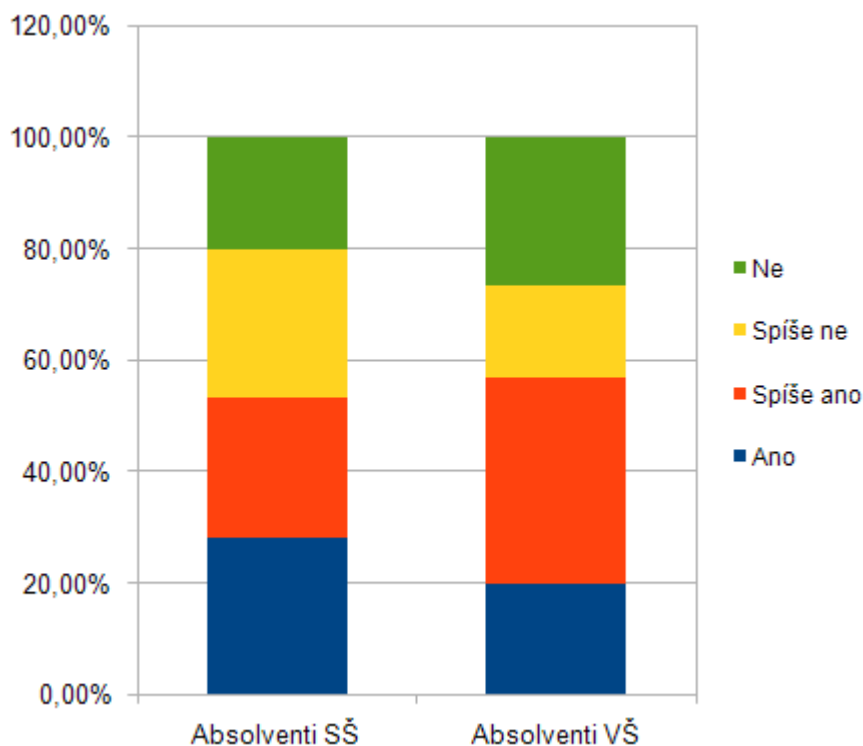

Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedeného průzkumu. 2013.

3.4.6 Hodnocení výše mzdy

To, jestli je mzda dostačující a pokrývá náklady na životní úroveň, je velmi individuální. Proto na základě „holých čísel“ není možné jednoznačně posoudit, jestli jsou respondenti s platy spokojeni či ne. Zařazením možnosti vyjádřit se ke spokojenosti se svým platovým ohodnocením dostal sběr informací k výši platu dokreslující údaj. Odpovědi v grafu 3.8 byly opět rozděleny podle toho, jestli byl respondent absolventem vysoké nebo střední školy. Vyjádřit svoji spokojenost se mzdou bylo možné prostřednictvím čtyř možností.

Graf 3.8 Subjektivní hodnocení výše mzdy absolventů vysokých a středních škol

Zdroj: Vlastní zpracování na základě provedeného průzkumu. 2013.

Výsledky se spokojeností platu jsou pozitivní. Více než polovina všech respondentů bez ohledu na vzdělání je se svým platem spokojena. Zajímavé je, že téměř třetina všech středoškoláků je s platem spokojena v nejvyšší možné míře jakou škála možností pro hodnocení nabízela. Naproti tomu téměř třetina vysokoškoláků je se svým platem absolutně nespokojena. To může být způsobeno přehnaným očekáváním výše platu spojeným s vlastnictvím vysokoškolského diplomu anebo zvýšenými životními náklady.

4 Využití řešené problematiky v médiích

Následující kapitola bakalářské práce se zabývá tím, jak mohou problematiku životní úrovně v závislosti na vzdělání zpracovat média. Podle toho, jak často se v nich mluví o zaměstnanosti, vzdělání, životní úrovni, průměrné měsíční mzdě a dalších klíčových termínech, které jsou totožné s touto prací, by mělo jít o atraktivní téma pro samotná média, čtenáře i posluchače.

Členění této kapitoly je možné vymezit prostřednictvím jednotlivých žánrů. První z nich bude úvodní článek „Je možné být šťastný i bez peněz? Mělo by, protože nikdy nevíte, jak bohatí budete!“, který jsem pojal jako součást zpravodajského týdeníku. Následuje interview s národohospodářem Milanem Šimkem, který jsem doplnil o informace, jež přibližují jeho osobu. Třetí podkapitolu tvoří anketní otázka „Myslíte si, že držitel vysokoškolského diplomu by měl mít vyšší plat a jednodušší uplatnění na trhu práce než středoškolsky vzdělaný člověk?“ Jelikož jsem mezi volitelnými žánry váhal s výběrem, zařadil jsem rovnou dva z nich. Prvním je glosa „Studenti vysokých škol – elita nebo lajdáci?“. Druhým pak recenze na publikaci Vzdělanostní společnost? Chrám. Výtah a pojišťovna od autorů Jana Kellera a Lubora Tvrdeho.

4.1 Úvodní článek

Je možné být šťastný i bez peněz? Mělo by, protože nikdy nevíte, jak bohatí budete!

FOTO: archiv idnes.cz

To je kombinace slov, která při uvedení do titulku ve většině čtenářů vyvolá dojem, že je autor naivka. Je to opravdu tak nemožné, jak se zdá? Mnoho lidí pod pojmem vysoká životní úroveň vidí spokojený život. Když je člověk bohatý, má dobré vzdělání, bydlí ve velkém domě za městem, tak přece musí být šťastný! Když se však na tento životní scénář podíváme z jiného úhlu, respektive ho doplníme, může situace v reálu vypadat úplně jinak. Zmíněný boháč může mít práci, která ho ale nebaví a je z ní v neustálém stresu a v tom velkém domě s deseti ložnicemi bydlí sám. Studium ho možná bavilo, ale pracuje v úplně jiném oboru.

Ted' už jeho situaci nevnímáme tak růžově jako při prvním dojmu, který bychom získali při pohledu na jeho majetek, vzdělání či zaměstnání.

Vysokoškoláci nemají cestičku k zaměstnání umetenou

Po vyjádření Milana Šimka: „*Na rovinu vám řeknu, že kdybych se měl se svými zkušenostmi znovu rozhodovat, kam půjdu po základní škole, tak si nejsem úplně jistý, jestli bych šel stejnou cestou*“, se zdá výběr oboru a formy vzdělání ještě důležitější.

Ani dobře zvolený obor jistotu na trhu práce nezaručuje. Uplatnitelnost bude i s vysokoškolským diplomem čím dál složitější, aspoň podle sociologa Jana Kellera „*Od přelomu 70. a 80. let 20. století hrubý domácí produkt ekonomicky vyspělých zemí roste současně s nárůstem nezaměstnanosti. Jinými slovy: ekonomika si vystačí s menším počtem lidí.*“.

O tom, že pracovat ve „svém“ oboru není jednoduché, svědčí také čísla, která pochází z dotazníkového průzkumu. Více než třetina absolventů vysokých škol si práci ve svém oboru nenajde.

Konkrétně u vysokoškoláků hodně záleží na jejich snažení se v průběhu studia, protože už tehdy jsou pod drobnohledem potenciálních zaměstnavatelů. Zaměstnavatelé také hodně slyší na praxi v zahraničí, která svědčí nejen o zkušenostech v daném oboru, ale také o samostatnosti, schopnosti prorazit a v neposlední řadě o jazykových znalostech. Čeští studenti vysokých škol si to sice uvědomují, ale moc se tím neřídí, uvádí personalista Evžen Korděnko z poradenské firmy Deloitte: „*Pro 78 % českých studentů je získání praxe v zahraničí v oboru, který studují, velmi užitečné, nicméně ve skutečnosti této možnosti využije pouze sedm procent z nich.*“

Ani absolventi středních škol nemají na růžích ustláno

U středoškolsky vzdělaných lidí je uplatnění ještě problematičtější. Podle výše zmíněného dotazníkového výzkumu ve studovaném oboru nepracuje skoro šedesát procent z nich. Výhodou pro ně může být, že na konkurenční realitu trhu práce narazí v mnohem dřívějším věku než vysokoškoláci, kteří po absolvování mohou cítit určitý tlak, jenž vytváří osobní prestiž. Mám na mysli hlavně přehnané očekávání na výši platu a atraktivitu hledaného zaměstnání. Pravda je však taková, že ve většině případů vás hned po studiu neusadí do křesla ředitele a na účtu vám každý měsíc nepřistane dvě stě tisíc.

Dalším plusem pro středoškoláky, který se samozřejmě nehodí pro všechny případy, může být ochota vyzkoušet si více zaměstnání, protože si to jednoduše můžou dovolit. Když je vám osmnáct, tak si ještě moc nelámete hlavu s tím, že je hned potřeba získat co nejprestižnější zaměstnání a do pěti let založit rodinu, postavit dům a zasadit strom.

Svoji úlohu hrají také kontakty a v neposlední řadě úsilí. Proto nemusí být podmínkou lepší životní úroveň vysokoškolský diplom. O tom svědčí také příběh dvaceti šestiletého obchodního zástupce Daniela Howarda: *„Po absolvování střední školy jsem půl roku studoval nebo spíše byl zapsaný na Hornicko-geologické fakultě. Po semestru jsem neměl dost kreditů. Studium jsem ukončil s tím, že to příští rok ještě zkusím. Proto jsem dočasně vzal nepopulární práci „obchodáka“, protože jsem potřeboval peníze. Později jsem zjistil, že mě ta práce docela baví a pokud se člověk snaží a je úspěšný, tak se dá vydělat relativně dost peněz. Proto jsem u toho zůstal dodnes. Neříkám, že se ještě v budoucnu nepokusím o studium na vysoké škole, v práci by mě to posunulo výš, ale už teď se mám lépe než mnoho mých spolužáků ze střední, kteří mají v ruce diplom z vysoké školy“.*

Co obě skupiny nejvíce motivuje?

Ať už jste středoškolák nebo vysokoškolák, velmi pravděpodobně vás nejvíce motivují peníze. Svědčí o tom výzkum z knihy „Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna“ od autorů Jana Kellera a Lubora Tvrdého, kde byli respondenti dotazováni, co je při výběru práce nejvíce motivující. Více než osmdesát procent z nich označilo za rozhodující právě mzdu a bylo jedno, jestli se jednalo o vysokoškoláka nebo středoškoláka.

Jenže motivace k penězům mnohdy nestačí, roli hrají také jiné faktory. *„Po dokončení střední, ale také vysoké školy, hraje při motivaci o získání zaměstnání absolventa velkou roli také to, jakou má podporu ze strany rodiny. Jestli ho rodiče tlačí k tomu, aby se osamostatnil*

hned po dokončení školy bez ohledu na to, jaká je jeho finanční situace, může ho to na dlouhou dobu psychicky poznamenat. Co se týče středoškoláků, tak ne každý má takové sebevědomí a povahu, aby se v osmnácti srovnal s tlakem a stresem, který život dospělého člověka provází. K tomu může mladý člověk přijít o všechny ideály, tomu se tzv. říká „americký sen“, dodala čerstvá absolventka psychologie Lucie Hudzietzová.

Je třeba být pokorný a makat na sobě!

Odhadovat svoji budoucí životní úroveň podle toho, jestli budu či nebudu mít vysokoškolský diplom, je dost komplikované. Z výše zmíněných vyjádření je jasné, že výše životní úrovně je také o motivaci něčeho dosáhnout. Na příkladu Daniela Howarda je jasně vidět, že člověk musí o svoji životní úroveň taky trochu bojovat a vysokoškolský diplom neznamena vstupenku do vyšší platové skupiny. Za pravdu mu v tomto směru dává také Milan Šimek, který i přesto, že je ve svém oboru úspěšný a vážený, tak přiznává, že vysoká škola není jediná cesta jak se mít dobře.

To ve mně utvrdilo názor, že by se na studium na vysoké škole nemělo pohlížet jako na něco váženějšího ve srovnání s jakýmkoliv zaměstnáním. Při svém prvním studentském dnu na vysoké škole jsem byl na stejné startovní čáře jako ti, kteří se rozhodli místo studia pracovat. A jestli si někdo myslí, že se zapisováním známek do indexu někam posouvá, tak je přinejmenším naivní.

4.2 Doprovodný materiál k interview

MILAN ŠIMEK

FOTO: archiv OPF Karviná

4.3 Interview

Vzdělanostní společnost má smysl – „Ale nic se nemá přehánět“

Milan Šimek je odborníkem v oblasti zaměstnanosti, která je nedílnou součástí hodnocení životní úrovně. Mimo jiné je předsedou poradního sboru Úřadu práce v Ostravě a podílí se na hodnocení projektů operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. V situaci kolem životní úrovně a uplatnění absolventů vysokých škol má jasno.

Proč dnes vysokoškolsky vzdělaní lidé tak obtížně hledají práci?

Je to strukturou pracovních míst v České republice. V posledních deseti až patnácti letech jsme se dostali do takového trendu. Já tvrdím: ano, mějme více vysokoškoláků, ale berme ohled na to, jakou máme v České republice strukturu pracovních míst. Setkal jsem se s tím už před dvanácti lety v Nizozemí. Měli tam spoustu vysokoškoláků, což je na jednu stranu dobře, ale na druhou jich měli spoustu nezaměstnaných, protože reálná pracovní místa byla a jsou v Nizozemí pro menší množství kvalifikovaných lidí. Takže vysokoškoláci na taková místa nechtějí nastoupit a zařazují se do skupiny lidí bez práce. Zaměstnavatelé reagují tak, že na tato nechtěná místa lákají pracovní síly ze zahraničí, které jsou méně kvalifikované.

Jak tomu předejít?

Pracovní trh je vždy jistým způsobem určující. Proto by před zvyšováním počtu vysokoškoláků měl být nejdříve uzpůsoben trh práce tak, aby tyto lidi bylo kde zaměstnat.

Myslíte si, že držitel vysokoškolského diplomu se na českém trhu práce uplatní lépe než středoškolák?

To je vždy závislé na dvou věcech, a sice na poptávce po práci a požadavcích pro konkrétní pracovní místo. Je tedy otázkou, o jaké pracovní místo se člověk uchází. Může se stát, že když posadíte na nějaké pracovní místo vysokoškoláka, který je trochu jinak vzdělán, než pozice vyžaduje, tak bude méně úspěšný než středoškolsky vzdělaný člověk na stejné pozici.

Proč studenti při výběru studia nemyslí dopředu na to, jestli mají vůbec šanci se uplatnit?

Funguje u nich teorie signálu. Každá profese je nějak odměňovaná. Tato potenciální odměna funguje pro uchazeče jako signál, podle kterého si často vybírají obor. Nechtějí jít někam, kde bude malý výdělek. Kromě mzdy se chovají také na základě zmíněné uplatnitelnosti, jenže tam hraje důležitou roli zpoždění tzv. pavučinový model. To znamená, že atraktivita nějakého oboru z hlediska uplatnitelnosti trvá relativně chvíli, než dojde k nasycení poptávky. Jenže studenty už máme ve škole a po absolvování nastává problém.

Ztotožňujete se s názorem, že na trhu práce roste poptávka spíše po technických oborech?

Ano, je po nich velká poptávka, protože momentálně absolventů s technickým vzděláním moc není. Více to však platí o středoškolácích než o vysokoškolácích. Na této úrovni je ten problém mnohem citelnější. Způsobeno je to tím, že po absolvování základní školy se většina žáků rozuteče na gymnázia a ekonomky, na učební obory potom nezbude téměř nikdo. To jsou technické obory, které jsou dlouhodobě neobsazeny a lidé, kteří v těchto oborech momentálně pracují, stárnou a nemá je kdo nahrazovat. Poptávka po technických oborech je velká a bude sílit.

Známý český sociolog Jan Keller hovoří o tzv. vzdělanostní společnosti? Je podle vás klíčem k ekonomickému růstu?

Vzdělanostní společnost je docela složitý koncept, který se vyvíjí léta. Tato úloha lidského kapitálu je poměrně silným zdrojem ekonomického růstu. To je empiricky dokázáno, ale nic se nemá přehánět. Takže vzdělanostní společnost má na ekonomický růst vliv, ale ne tak velký, abychom na tom stavěli rozvoj celé ekonomiky bez ohledu na jiné faktory. V mnoha ohledech má Keller pravdu. Hlavně v tom historickém posunu, kdy tvrdí, že kdysi byla škola něco výlučného, později záležitost elit a dnes je to jakási pojistka proti nezaměstnanosti a zatím to takto funguje.

Pokud byste měl absolutní moc a mohl byste ovládat chod státu, jaká by byla vaše opatření pro zlepšení životní úrovně v horizontu deseti let?

To je strašně jednoduché. Investoval bych do zdravotnictví a školství. Dále bych se snažil o to, aby lidé měli relativně dost peněz. To znamená, aby spotřeba byla na určité úrovni, a to směřuje k opatření ve vztahu k přerozdělování. To by možná vyřešilo jakési progresivní vzdělání.

Které obory jsou podle vás momentálně z hlediska uplatnění pro vysokoškoláky a středoškoláky nejlepší?

Zatím jsou to technické a přírodovědné obory. U středních škol jsou to jednoznačně učební obory, které jsou momentálně velmi podceňované. Znáám spoustu řemeslníků, kteří jsou úspěšní podnikatelé a mají se velmi dobře.

Jak se podle vás bude vyvíjet zaměstnanost vysokoškoláků? Mohou se těšit na lepší zítřky?

Myslím si, že není možné brát vysokoškoláky jako celek, ale spíše podle jednotlivých oborů. Určitě budou vysokoškoláci, kteří se uplatní vždycky, například lékaři. Technické obory mají v dlouhodobém horizontu dobrý předpoklad pro uplatnění. U ekonomů, přírodovědných a humanitních oborů je to složitější. Bude hodně záležet na počtech absolventů a také na chování státu, který těmto oborům může hodně pomoci, ale také uškodit. Mám na mysli chování státu jako velkého zaměstnavatele, který může pracovní pozice rušit nebo je vytvářet.

Děkuji za rozhovor.

4.4 Anketa

Myslíte si, že držitel vysokoškolského diplomu by měl mít vyšší plat a jednodušší uplatnění na trhu práce než středoškolsky vzdělaný člověk?

Martin Ksandr, 23 let, student práv

Na tuto otázku asi není jednoznačná odpověď. Kvalitativní hodnoty určité osoby nejsou založeny jen na vzdělání, ale také na jeho schopnosti učit se a mít vůli něčeho dosáhnout. Také si myslím, že je vysokoškolské vzdělání výhodou, pokud chce člověk pracovat ve státní správě nebo podobných pracovních pozicích, kde diplom znamená vyšší platové ohodnocení, nezávisle na schopnostech.

Petra Plintová, 22 let, studentka mezinárodních vztahů

Více než na diplomu záleží na zkušenostech, praxi a osobních kvalitách daného uchazeče. Přesto člověk s vysokoškolským diplomem má v dnešní době lepší výchozí pozici při hledání zaměstnání a často také lepší platové podmínky. Tato situace je však dána pouze diskursem dnešní doby, kdy je na diplom pohlíženo jako na prestižní věc.

Barbora Hájková, 31 let, realitní makléřka

Myslím si, že držitel vysokoškolského diplomu není v dnešní době zvýhodněn před středoškolsky vzdělaným člověkem, jelikož dnes se klade důraz na schopnosti, zkušenosti a jiné vlastnosti potřebné pro práci. Samozřejmě výjimkou jsou lékaři nebo právníci.

Tomáš Hanák, 27 let, marketingový poradce

Držitel vysokoškolského diplomu se na trhu práce uplatní lépe. Titul je důležitý hlavně v případě, kdy se o pracovní pozici uchází více uchazečů s podobnými zkušenostmi. V tom případě, podle mne, může sehrát diplom naprosto klíčovou roli v získání práce. Důležitý je také u technických oborů. Tam je dle mého názoru naprosto nezbytný.

Eva Modřanská, 60 let, důchodkyně

Na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět. Teoreticky se nabízí, že absolvent vysoké školy by měl mít při hledání uplatnění jednodušší pozici, ale v praxi tomu tak zdaleka není. Také záleží, v jakém oboru získal vysokoškolský diplom. V současné době je poptávka po technicky vzdělaných absolventech, lékařích apod., pracovní trh je přesycen ekonomy.

4.5 Glosa

Studenti vysokých škol – elita nebo lajdáci?

Už od malička mají mnozí nalajnovanou životní cestu. Zadavateli záchytných bodů jsou nejčastěji rodiče. To však neznamená, že si pod slovním spojením „rodič zadavatel“ musíme představit nepříjemného pedanta.

Ve většině případů to rodiče myslí dobře, problém nastává tehdy, když nerespektují sny a cíle svých dětí, které nemusí být vždy spjaty s vysokoškolským vzděláním. Ano, vždy to nejde a mnohokrát jsou to jen naivní a utopické vize, ale právě od toho je tady rodič, aby na základě svých životních zkušeností rozpoznal, jestli jde o nesmysl nebo ne. Právě studium je pevnou součástí tohoto běhu na dlouho trať a často také sporem, pod jakou výchylnou bude nalajnovaný chodníček vyšlapáván.

Paradoxem však je, že mnoho z těchto rodičů vysokoškolský diplom nemá. Není pravidlem, že by se z pohledu životní úrovně museli mít špatně, prostě jen chtějí, aby jejich dítě na společenském žebříčku dosáhlo výše než oni. Do jisté míry se na tomto tlaku pro studium podílí současný trend, kdy uchazeče o pracovní pozici nepřijmou na pohovor jen kvůli tomu, že nemá diplom. Jenže to jde ruku v ruce právě s tím, že je více vysokoškolsky vzdělaných lidí v populaci, a proto se diplom pro mnoho pracovních pozic stává automatickým, aniž by byl z hlediska kvalifikovanosti potřebný. Prostřednictvím výše popsaného vývoje tak vznikne uchazeč o vysokoškolské studium, který nemá naprosto žádný osobní zájem na tom, aby školu vystudoval. Studuje jen pod argumentem „rodiče chtěli, ať jdu na vysokou“.

Po zhruba třech letech „studia ničeho“ pak obvykle přichází na řadu seznámení s realitou. Na trh práce se dostane věčný student, který ve 22 letech nemá žádnou praxi ani vzdělání. K tomu si můžeme připočítat špatné psychické rozpoložení z pocitu neúspěchu. Než se takový člověk někde uchytí, uběhne nějaký čas. Navíc je v nevýhodě oproti vrstevníkům, kteří mají vysokoškolský diplom nebo několik let praxe. Ve statistice úřadu práce tak přibyla další čárka. Sice o čtyři roky později, ale také s mnohem menší šancí, že odtud brzy zmizí. A teď mě napadá otázka: „Nebylo by lepší, aby takoví lidé vůbec nestudovali?“. Obtížnější přijímací řízení nebo méně studentů na vysokých školách by jistě přinutilo maturanty uvažovat o budoucnosti zodpovědněji.

4.6 Recenze

Jan Keller a Lubor Tvrđý, Vzdělanostní společnost? Chrám. Výtah a pojišťovna, SLON 2008.

Bibliografie Jana Kellera čítá do této chvíle téměř dvacet odborných sociologických publikací, z nichž některé se dotýkají problematiky terciárního vzdělání. Jedná se o sociologa, který se vyčleňuje svým levicovým zaměřením, které je význačné svoji kritičností.

Lubor Tvrđý je odborníkem v oboru národohospodářství se zaměřením na trh práce, o čemž svědčí publikace Modelování a klasifikace regionálních trhů práce (s J. Hančlovou, 2002). Kromě toho je autorem či spoluautorem více než 30 odborných studií a článků zaměřených na problematiku zaměstnanosti.

Publikace „Vzdělanostní společnost? Chrám. Výtah a pojišťovna“ řeší problematiku zaměřenou na terciární vzdělání. Zabývá se především tím, pomůže-li rozšiřování vzdělanosti v boji s nezaměstnaností a produktivitou dané země. Pod touto otázkou se skrývá mnoho dalších otázek, na které se autoři v publikaci zaměřují: Jaký vliv mají konexe a další faktory při získání zaměstnání? Jak obtížné je pro vysokoškoláka najít práci? Kam směřuje výuka? Jaký může mít překvalifikovanost vliv na pracovní trh?

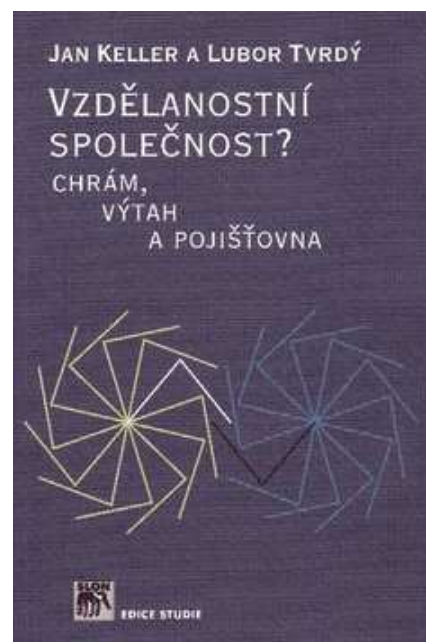

FOTO: archiv heureka.cz

Odpověďmi na výše zmíněné otázky se pánové Keller a Tvrdý snaží čtenářům podat stručně přehled, jak se z historického hlediska proměnilo vnímání vysokoškolského vzdělání. Na tento popis ostatně odkazuje také název publikace, který v podstatě shrnuje tři hlavní etapy: „chrám“ vyjadřuje vnímání vědění jako něco posvátného, „výtah“ odkazuje na poválečné období až po začátek devadesátých let, kdy studium mělo zajišťovat sociální vzestup, a pojmem „pojišťovna“ se autoři snaží definovat dnešní náhled na vysokoškolské vzdělání.

Autoři v knize používají především metodu robustního empirického výzkumu. Výsledky může čtenář zaregistrovat především v empirické části publikace. Jak už poslední věta napovídá, publikace je tvořena z více částí, kterým předchází předmluva, která ve zkratce vysvětluje motivaci k psaní knihy, nastínění otázek a jejich řešení.

Hlavní členění spočívá v rozdělení knihy do teoretické a empirické části. V teoretické části najdeme osvětlení názvu knihy a zároveň historický popis problematiky, který je zajištěn prostřednictvím tří kapitol: „Škola jako chrám, Škola jako výtah a Škola jako pojišťovna“, které jsou členěny na další podkapitoly.

Druhá, empirická část je taky rozdělena do tří hlavních kapitol: „Vzdělání jako pojistka na trhu práce, Vzdělání a sociální sítě, Vzdělání a sociální struktura“, které se zabývají terciárním vzděláním a jeho následným uplatněním na trhu práce.

V závěru autoři vyjadřují svůj ortel nad současnou situací a jejich případná řešení. Doplnujícími oddíly jsou přílohy, použitá literatura, informace o autorech a rejstříky.

Knihy je psána relativně jednoduchým jazykem, který klade vysoké nároky na pochopení souvislostí v dané problematice, což může být pro některé čtenáře problém. Nepřehlédnutelné je časté odkazování a vycházení z francouzské sociologie, respektive francouzského konceptu. Důvodem je fakt, že Jan Keller dlouhodobě z tohoto konceptu vychází a argumentuje jeho vysokou kvalitou.

Publikaci bych se nebál použít v oblasti středoškolského vzdělání, jelikož kriticky hodnotí slepý postup na vysokou školu. Možná by mohla některým uchazečům o vysokoškolské studium otevřít oči. Nejde o odrazení od studia na vysoké škole, ale o významnost okamžiku volby studijního oboru a aktivní přístup v oblasti praxe.

5 Závěr

V teoretické rovině jsem se snažil vymezit pojem životní úroveň prostřednictvím ekonomických a sociologických definic. Rovněž jsem se snažil poukázat na to, že hodnocení životní úrovně je velmi složitým konceptem, který se skládá z mnoha dílčích měřítek, z nichž žádné samostatně nemá komplexní vypovídající hodnotu. Jinak řečeno od jednoho měřícího nástroje dostaneme vždy odpovědi pouze na ty otázky, na které je daný nástroj zaměřen. Jakékoliv „komplexní hodnocení“ životní úrovně, které vychází pouze z jednoho indexu, i když složeného z více nástrojů, je pouze omezené a za relativním výsledkem se vždy skrývá několik neznámých. Z již jmenovaných jsou to například index lidského rozvoje nebo index lidského utrpení. Ukazatelů životní úrovně je však mnohem víc. V práci jich bylo zmíněno několik jako kvalita životního prostředí, možnosti seberealizace, svoboda a další. Záměrně jsem teď vynechal ty, kterými jsem se při sběru dat řídil v práci já. Sesbírání informací ze všech těchto oblastí je nejen mimo mé schopnosti, ale také mimo rozsah této bakalářské práce.

Náročnost hodnocení životní úrovně jsem při práci bral na vědomí a rozhodně bych si nedovolil tvrdit, že mnou vybrané ukazatele v podobě hrubé mzdy, vzdělání, volného času a subjektivním pocitem spokojenosti se mzdou a životní úrovní jsou z hlediska bytí nadřazené nebo mají vyšší vypovídající hodnotu. Nelze však přehlédnout, že mzda je v dnešní době pro mnoho lidí důležitým aspektem jejich života a s tím spojené životní úrovně.

Cílem třetí kapitoly mé bakalářské práce bylo zjistit, zda je z hlediska hodnocení životní úrovně „výhodnější“ být držitelem vysokoškolského diplomu. Na to měl odpovědět sběr dat a jejich porovnání. Obě skupiny (středoškoláci a vysokoškoláci) jsem na základě informací z Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy podrobil srovnání v několika oblastech.

Z tohoto sběru dat vyplynulo, že i přes pokles váhy vysokoškolského diplomu je o studium na vysoké škole stále velký zájem, který je kromě jiného vyvolán tím, že studenti věří v lepší uplatnění se na trhu práce z hlediska výše mzdy, která jim zajistí lepší životní úroveň. Svědčí o tom zvyšující se počet studentů na vysokých školách a to i přesto, že počty

středoškoláků klesají. Svůj význam ve zvyšujícím se množství studentů hraje bezesporu fakt, že jich po absolvování končí nižší procento na pracovním úřadě. Je však potřeba si uvědomit, že pracovní trh není co do počtu kvalifikovaných míst neomezený a pokud bude trend zvyšování počtu vysokoškoláků pokračovat, aniž by na to byla připravena struktura pracovního trhu, tak může být problém s jejich uplatněním stále větší.

Při dotazníkovém sběru informací jsem si chtěl ověřit a potvrdit, jestli budou data nasbíraná z výše zmíněných zdrojů logicky navazovat a souhlasit s mými zjištěnými údaji. Respektive, jestli je z hlediska mzdového ohodnocení a uplatnění se na trhu práce opravdu výhodnější mít vysokoškolský diplom.

Podle dotazníků, které se mi vrátily k vyhodnocení, musím říct, že ano. Rozdíl však není propastný (rozdíl mezi platy 11 %) a ještě více se smazal, pokud jsem jednotlivé skupiny rozdělil podle věku. Konkrétně jsem rozdělil skupiny do třiceti let a nad třicet let. U věkové kategorie pod třicet let byla výše mzdy téměř totožná jak u absolventů vysokých škol, tak u absolventů středních škol (rozdíl mezi platy 2 %). Nutno však dodat, že v kategorii nad třicet let už byl rozdíl výrazný (rozdíl mezi platy 13 %) a zajímavé je, že absolventům SŠ už se mzda s ohledem na věk příliš nezvedla. To může znamenat, že absolventi SŠ mají mnohem menší šanci na kariérní postup než absolventi VŠ. Pokud jde o volný čas, tak ten je u obou skupin téměř totožný a to i po rozdělení podle věku. Jinak řečeno práce jim zabere stejné množství času.

Jelikož si uvědomuji, že hodnotit životní úroveň pouze podle mzdy a volného času je docela povrchní, dal respondentům v dotazníku prostor také pro subjektivní vyjádření se ke spokojenosti se svojí mzdou a životní úrovní. V obou ohledech byli absolventi VŠ spokojenější než absolventi SŠ. Jejich mínění se však příliš nelišilo. To můžeme přisoudit podobnému platovému ohodnocení.

Jediný výraznější rozdíl, který jsem při svém sběru dat zaznamenal, bylo uplatnění v oboru. Jen dva z pěti absolventů SŠ odpovědělo, že pracují ve studovaném oboru, zatím co u absolventů VŠ to byli tři z pěti.

Při pohledu na výsledky dotazníkového šetření a sběru dat ze zmíněných zdrojů jsem si uvědomil, že v současné době není mzda tím hlavním rozdílem mezi absolventy VŠ a SŠ, ale je to vyšší šance vysokoškoláků uplatnit se na trhu práce. O tom může svědčit také míra spokojenosti, která je i přes platový rozdíl velmi podobná. Dotazníkové šetření navíc probíhalo pouze mezi pracujícími, a i to může mít vliv na všeobecnou spokojenost, pokud bychom zaměstnanost chápali jako prioritní. Při panující ekonomické recesi a s tím související nezaměstnaností, jsou lidé vděční za to, že vůbec nějakou práci mají a výše platu pro ně mnohdy hraje až druhotnou roli.

Seznam literatury

Knihy

- [1] BOCHIN, Michal. Politický systém. Prešov: SAMO-AAMM, 2007. 264 s. ISBN 80-969630-1-5.
- [2] DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 978-80-24601-39-7.
- [3] JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. Makroekonomie. Ostrava: VŠB-TUO, 2009. 312 s. ISBN 978-80-248-0530-6.
- [4] JUREČKA, Václav a Ivana JÁNOŠÍKOVÁ. Mikroekonomie. Ostrava: VŠB-TUO, 2005. 327 s. ISBN 80-248-0910-9.
- [5] KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. Vzdělanostní společnost? Chrám. výtah a pojišťovna. 1. vyd. Praha: SLON, 2008. 184 s. ISBN 978-80-86429-78-6.
- [6] KOMÁRKOVÁ, Božena. Tolerance jako podmínka života. Heršpice: EMAN, 1999. 213 s. ISBN 80-86211-09-6.
- [7] MAREŠ, Petr. Sociologie nerovnosti a chudoby. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 248 s. ISBN 80-85850-61-3.
- [8] MAŘÍKOVÁ, Hana a kol. Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. 1 svazek. 557 s. ISBN 80-7184-311-3.
- [9] PEŠTOVÁ, Stanislava; ROTPORT, Miloslav. Slovník ekonomických pojmů: pro střední školy a veřejnost. Praha: Fortuna, 2004. 102 s. ISBN 80-7168-898-3.

Elektronické zdroje

- [10] CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY. *Field Listing - GDP - per capita (PPP)* [online]. 2012 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/print_2004.html>.
- [11] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrná mzda a evidenční počet zaměstnanců – Metodika* [online]. 2013 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prace_a_mzdy_prace>.
- [12] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Studenti a absolventi veřejných a soukromých vysokých škol v roce 2011 (vybrané údaje)*. [online]. 2011. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/0001-12-r_2012-2300>.
- [13] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010 (vybrané údaje)*. [online]. 2001 – 2010. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/\\$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf)>.
- [14] DEMOGRAFIE. *Porodnost* [online]. 2012. [cit. 2013-05-]. Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/?cz_porodnosthistorie>.
- [15] HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *About Human Development index* [online]. 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/humandev>>.
- [16] HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *Country Profile: Human Development Indicators* [online]. 2013. [cit. 2013-04-17] Dostupné z WWW: <<http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/CZE.html>>.
- [17] HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *Pathways to Human Development* [online]. 2013 [cit. 2013-04-17]. Dostupné z WWW: <<http://hdr.undp.org/en/media/PR2-HDR10-3Indices-E-rev5.pdf>>.

- [18] HUMAN DEVELOPMENT REPORTS. *Summary Human Development Report 2013* [online]. 2013. [cit. 2013-04-17] Dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/media/HDR2013_EN_Summary.pdf>.
- [19] SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ. Výsledky [online]. 2013. [cit. 2013-05-7]. Dostupné z WWW: <<http://www.scitani.cz/>>.
- [20] STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV. *Zdraví a životní prostředí* [online]. 2006. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.szu.cz/tema/zivotni-prostredi>>.
- [21] THE WORLD FACTBOOK. *Austria – economy overview* [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/au.html>>.
- [22] THE WORLD FACTBOOK. *Italy – economy overview* [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/it.html>>.
- [23] THE WORLD FACTBOOK. *Luxembourg – economy overview* [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lu.html>>.
- [24] VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ V JIHLAVĚ. *Škola* [online]. 2013. [cit. 2013-05-2]. Dostupné z WWW: <<https://www.vspj.cz/skola/obecne-informace>>.
- [25] VYSOKÁ ŠKOLA TECHNICKÁ A EKONOMICKÁ. Informace o škole [online]. 2013. [cit. 2013-05-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.vstecb.cz/Skola-12.htm>>.
- [26] WORLD GDP. Ranking [online]. 2013 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.indexq.org/economy/gdp.php>>.
- [27] ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva. *Podpora zdraví a zdravého životního stylu s důrazem na onkologickou prevenci ve škole* [online]. Brno, 2009. Disertační práce. Masarykova univerzita Brno, Fakulta pedagogická. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/23671/pedf_d/DISERTACKA_konec.pdf>

Seznam zkratk a symbolů

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
HDI	Index lidského rozvoje (z ang. Human Development Index)
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
ISCED	Mezinárodní klasifikace vzdělání (z ang. International Standard Classification of Education)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSN	Organizace spojených národů

Prohlášení o využití výsledů bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst.3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9. května 2013

Jan Haráč

Adresa trvalého pobytu studenta:

Fráni Šrámka 2440/10, 709 00 Ostrava - Mariánské Hory

Seznam příloh

- Příloha 1** Zkratky států
- Příloha 2** Dotazník pro porovnání rozdílů životní úrovně mezi absolventy
- Příloha 3** Výsledky dotazníkového šetření